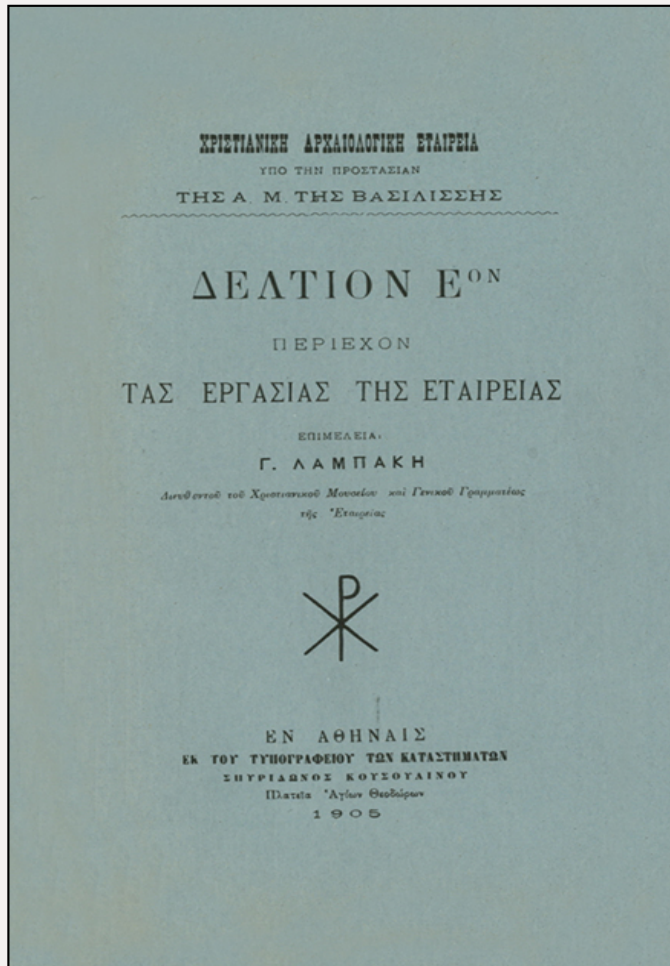

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τομ. 5, 1905

Περιηγήσεις

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
(ΧΑΕ)

<https://doi.org/10.12681/dchae.1605>

Copyright © 1905

To cite this article:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, (. (2013). Περιηγήσεις. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 5, 29-88. doi:<https://doi.org/10.12681/dchae.1605>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Περιηγήσεις

Δελτίον ΧΑΕ 5 (1905), Περίοδος Α' • Σελ. 29-88

ΑΘΗΝΑ 1905

EKT

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL
DOCUMENTATION
CENTRE

e-Publishing

www.deltionchae.org

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (¹)

Ἐν Θεσσαλονίκη, ὄση ἡμῖν δύναμις, πλείονας ἐπεσκέφθημεν Χριστιανικοὺς ναοὺς, λεπτομερῶς τούτους περιγράψαντες καὶ σπουδάσαντες. Τούτων ἐν γενικαῖς γραμμαῖς οἱ μᾶλλον λόγον ἄξιοί εἰσι.

Ἦ Ἁγιος Γεώργιος. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (νῦν Ὀθωμανικὸν τέμενος *Ostadji Efendi*), κυκλικὸν οἰκοδόμημα ἔχον διάμετρον 25 μέτρων, ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· νομίζεται δὲ ὅτι κατέλαβε τὴν ἀρχαίαν θέσιν τοῦ ναοῦ τῶν Καβείρων (²).

Τὰ ἐπὶ τοῦ θόλου ψηφοθετήματα τοῦ ναοῦ τούτου εἰσὶ ὑψίστης σημασίας ἄξια διὰ τὴν πολιὰν αὐτῶν ἀρχαιότητα καὶ διὰ τὴν ἰδέαν, ἣν δίδωσιν ἡμῖν περὶ τῆς διατάξεως τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως τούτων, τῶν σκευῶν καὶ τῶν ἀμφίων τῆς πρωτογόνου ἐκκλησίας.

Ὁ ἀρχαϊκὸς τύπος τῶν παραστάσεων, τὸ χθαμαλὸν τῶν ἁγίων Τραπεζῶν, τὰ ὑπεράνω αὐτῶν κιβώρια, αἱ ἀπὸ τῶν μνάκων καὶ τῶν ὑπερθύρων κρεμάμεναι κανδήλαι, ὁ ρυθμὸς τῶν κηροστατῶν, ἡ χρῆσις τῶν βήλων, οἱ μακροὶ ὄλως ἰδιόρρυθμοι τῶν πρεσβυτέρων φαινόλεις, αἱ ρωμαϊκοὶ τήβεννοι τῶν μαριτύρων, φέρουσαι τὰ ἐπὶ τοῦ στήθους τετράγωνα (*Latus clavus*), δηλωτικὰ

(¹) Ταύτην ἐπεσκέφθημεν τῷ 1901 καὶ 1902. Ἴδὲ Δελτ. Δ'. σελ. 76.

(²) Δήμηττα Μακεδονικὰ Μέγ. β'. σελ. 342.

τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἢ κατὰ προτίμησιν διακόσμησις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκ πτηνῶν καὶ ἀνθέων, καὶ ἐν γένει τὸ ἀρχαϊκὸν τῶν τύπων καὶ τὸ ἀπλοῦν τῆς συνθέσεως ἀποδεικνῦσι ὅτι τὰ ψηφροθετήματα ταῦτα ὀνδύονται πολὺν περισσότερον πρὸς τὴν μεταγενεστέραν Ρωμαϊκὴν τέχνην, ἢ πρὸς τὴν Βυζαντινὴν, τὴν ἀπὸ τοῦ CΤ'. αἰῶνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ἀναφαινομένην.

Τὰ ψηφροθετήματα ταῦτα ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει διατελοῦντα ἐπεδιωρθώθησαν ἔτι 1889. Τὰ τοῦ ναοῦ τούτου πλεῖστοι τῶν τε ἡμετέρων καὶ ἰδία τῶν ξένων λεπτομερῶς περιέγραψαν, καὶ πολλὰς τούτων εἰκόνας καὶ σχεδιογραφήματα ἐδημοσίευσαν ⁽¹⁾.

Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ναοῦ τούτου εὐρέθη ἐν τῶν μερῶν μαρμαρίνου λευκοῦ ἄμβωνος ⁽²⁾, ὅπερ μετὰ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ εὐρεθέντος ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναῷ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἀπετέλεσε τὸν ἤδη ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ εὐρισκόμενον ἄμβωνα. Ἡ ἰσχυρὰ δὲ παράδοσις ὅτι ὁ ἄμβων οὗτος ἐχρησίμευσεν ὡς ἄμβων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ⁽³⁾ σαφῶς καταδείκνυσι τὴν μεγάλην αὐτῶν ἀρχαιότητα.

Τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ μὲν ἐξωτερικοῦ φωτογραφ. ἀπίτυπα κατετέθησαν ἐν τῷ Μουσεῖῳ ὑπ' ἀριθ. 3120 3121. Τῶν εἰκόνων

⁽¹⁾ Texier et Pullan. *Architecture Byzantine*. Londres, 1864. Bayet. *Notice sur des Mosaïques des anciennes églises de S. Georges et de I. Sophie à Salonique*. Holtzinger *Die Altchristliche Architektur* σελ. 95, 81, 146, 151.

⁽²⁾ Holtzinger *Die Altchristliche Architektur* σελ. 172.

⁽³⁾ Δήμιτσα. *Μακεδονικά. Μέρος Β'*. σελ. 343. Ἰδία μονογραφία περὶ τοῦ Ἄμβωνος τούτου ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Mémoire sur une Mission au Mont Athos* ὑπὸ Duchesne καὶ Bayet 1877. Εὐχῆς ἔργον ἂν ὁ ἄμβων οὗτος ἐπανήρχετο εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, καθόσον τὰ μνημεῖα ταῦτα φυλάττουσι τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν σημασίαν, καὶ ὥσπερ φωτεινὰ σημεῖα διαφωτίζουν τὴν ἐπιτόπιον ἱστορίαν ὅταν κατὰ χώραν μένωσι. Τοῦναντίον δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἡ ἐπιτόπιος ἱστορία διαστρεβλοῦνται καὶ σκοτιζέται, ὅταν ταῦτα ἀποσπῶνται καὶ ἀπομακρύνονται τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν θέσεως. Ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγγενεῖς φίλοι ἀρμόδιοι καὶ Διευθύνται τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου διατάξουσι τὴν ἐπαναφορὰν τούτου εἰς Θεσσαλονίκην.

δὲ τῶν ψηφοθετημάτων πρὸ τῆς ἐπιδιορθώσεως ὑπ' ἀριθ. 3132, μετὰ δὲ τὴν ἐπιδιόρθωσιν ὑπ' ἀριθ. 3144.

Τὰς ἐπὶ τῶν ψηφοθετημάτων τοῦ θόλου ἐπιγραφάς, ἐκ τοῦ Βαυελ εἰλημμένας ἰδὲ Δήμιτσα Μακεδ. Β'. σελ. 591—592.

Ἐξωτερικῶς ἐν τῇ αὐτῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εὔρομεν πλίνθον ἐφ' ἧς

+ ΕΝ + Δ

Ἀπέναντι δὲ τοῦ ναοῦ τούτου πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος ἐπεσκέφθημεν καὶ ἕτερον ὀρθόδοξον χθαμαλὸν καὶ ταπεινὸν ἐκκλησίδιον, τὸν **Ἁγ. Γεώργιον**.

Ὁ Ἁγιος Δημήτριος Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (νῦν ὀθωμανικὸν τέμενος *Kassimije*) ἐστὶ θαυμασία πεντάκλιτος βασιλική. Τοῦ ναοῦ τούτου ἐπακριβῶς ἐσπουδάσαμεν τὴν καθόλου ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν γυναικωνίτιδα, τὰς ὀρθομαρμαρώσεις, τοὺς κίονας, τὰ λεπτεπίλεπτα διάτορα κιονόκρανα, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γυναικωνίτιδος στήθεα ἢ θωράκια, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μονόγραμμα φέροντα κλ. Ὁ ναὸς οὗτος ἀποδομήθη περὶ τὸν 6. αἰῶνα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τῷ 306 μ. Χ. μαρτυρήσαντος Δημητρίου, οὗτινος ὁ τάφος καὶ νῦν δείκνεται κεκαλυμμένος διὰ μαρμάρου χριστ. τέχνης μεταγενεσιέρας ἐποχῆς ἐν σκοτεινῷ τινι θαλάμῳ, ὅνπερ ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὡς αὐτὴν ταύτην τὴν φυλακὴν Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου (*).

Ὁ μύαξ ἐστὶν ὅλως διάφωτος, ἔχει πέντε μεγάλας ἀψιδωτὰς θυρίδας, καὶ ἐξωτερικῶς τέσσαρα ὠραισιότητος τέχνης Ραβενικοῦ ρυθμοῦ (διπλᾶ) κιονόκρανα, ὧν ἕκαστον περικοσμεῖται τὸ μὲν ἄνω, ὑφ' ἐνὸς σταυροῦ, τὸ δὲ κάτω, ὑπὸ δύο περιστερῶν, συμβόλων τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Φωτογρ. ἀπότυπον τοῦ μύακος τούτου κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3135.

Πρὸς δυσμὰς ἐξωτερικῶς, εἰς τὴν ποτὲ κυρίως πρόσοψιν τοῦ

(*) Νεώτεροι ἀποκρούουσι τὰς παραδόσεις ταύτας· ἡμεῖς ὁμῶς ἐπιθυμοῦμεν ἐν τῇ ἐπισκέψει τῶν χριστιανικῶν μνημείων νὰ τηρῶμεν τὰς ἀναφερομένας ἐπιτοπίους τοῦ λαοῦ παραδόσεις χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ περιφρονῶμεν καὶ νὰ μὴ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰ ὀρθὰ συμπεράσματα τῶν νεωτέρων ἔρευνῶν.

ναοῦ, περιεσώθη στοὰ δκιάστδλος, ὑφ' ἣν ἔκειτο ἡ νῦν χαμαὶ κειμένη καὶ ἔξω τῆς στοᾶς ταύτης ἀπερριμμένη ὠραίας τέχνης μαρμαρίνη φιάλη τοῦ ναοῦ (διάμετρο. μετρο. 2.35), ἣς φωτογρ. ἀπότυπον κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3136.

Παρὰ τὴν φιάλην ταύτην καὶ ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ κεῖται μέγαντος μεγέθους μάρμαρον, τανῦν ὡς βαθμὶς χρησιμεῦον, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν

ΗΜΩΝΚΑΙΑΡΧΗΕΠΙΣΚΟΠΟΥΚΩΝΣΤΑΝΤ } ^{ΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ}
ΙΝΟΥ ⁽¹⁾

Φωτογρ. ἀπότυπα ποικίλων ἐσωτερικῶν τοῦ ναοῦ κατετέθησαν ὑπ' ἀριθ. 3113. 3114. 3128. 3134.

Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι. Ὁ ναὸς τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων (νῦν τζαμί *Souk Su*) ἐστὶν ὁ πρόταυς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Χριστιανικῶν ναῶν διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς κεραμοπλαστικῆς αὐτοῦ διακοσμῆσεως, οὗ τὴν εἰκόνα ὑφ' ἡμῶν φωτογραφηθεῖσαν ἰδὲ ἐν τῷ Δελτίῳ Δ'. σελ. 78 καὶ *Memoire sur les Antiquités Chrétiennes de la Grèce* κλ. σελ.

Ὁ ναὸς οὗτος κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ ποικίλας διὰ κεραμοπλαστικῶν καὶ ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὰς καὶ μονογράμματα Νήφων πατριάρχης καὶ κτήτωρ καὶ Νήφων Πατριάρχης (2) ἰδρῦθη βεβαίως ἐπὶ Νήφωνος τοῦ Α. (1311 — 1314) καὶ οὐχὶ Νήφωνος τοῦ Β'. (3) (1486—1512), διότι ὁ ρυθμὸς οὗτος ἔνεκα τοῦ ὑπερυψήλου ἀναστήματος (τυμπάνου) τῶν θόλων ἀνταποκρίνεται πρὸς

(1) Ἄλλως ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ Δήμιτσας ἐν τῷ Μακεδονικῶν Γ' σελ. 533 ἀριθ. 609 καὶ 610· ὁ δὲ Kirchhoff ἐν τῷ C I G. ἐδημοσίευσεν ταύτην ὑπ' ἀριθ. 8833. Μὴ ἰδὼν δὲ ταύτην ἐνόμισεν ὅτι πιθανῶς (fortasse) αὕτη ἀπετελεῖ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μετὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐπιγραφῆς ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΤΩΡ, ἣν ἐδημοσίευσεν ὑπ' ἀριθ. 8834· ταύτην ἰδὲ καὶ Δήμιτσα ἢ Μακεδονία τομ. Α'. μέρος γ'. ἀριθ. 608.

(2) Μετὰ σχεδιαγραφημάτων τὰ περὶ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἰδὲ Παπαγεωργίου ἐν τῷ *Byzantinische Zeitschrift* X. 1. καὶ 2.

(3) Γεδεῶν Πατριαρχικοὶ Πίνακες. σελ. 411 καὶ 488.

τὸν 1Δ'. αἰῶνα, οὐδαμῶς δὲ πρὸς τὸν 1Ε'. ἢ 1Γ'. καθ' ὅσον ἡ χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἀπὸ τοῦ 1453 ἔπαυσε νῆδη ἀφ' ἑαυτῆς νέον τι παράγουσα.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων δύναται νὰ ᾗ καὶ ἔργον τοῦ 1Γ'. αἰῶνος, ἀφ' ἧς ἐποχῆς δηλονότι ἤρξατο τὸ ἱκανῶς ὑψηλὸν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἀνάστημα τῶν θόλων, (καὶ τότε ὁ Πατριάρχης Νήφων ἔκαμεν ἀπλῶς μεγάλας ἐν τῷ ναῷ προσθήκας ἢ ἐπισκευάς, ὧν ἕνεκα, ὡς συνήθως τότε, νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος)· οὐχ ἥτιον, ἡμεῖς αὐστηρῶς τὸ τεχνικὸν μέρος τοῦ οἰκοδομήματος ἐξετάζοντες, καὶ τὰ ἀνωτέρω μονογραφήματα Νήφωνος τοῦ πατριάρχου, ὡς σύγχρονα τῇ ἰδρῦσει τοῦ ναοῦ ὑπολαμβάνοντες, δεχόμεθα ὅτι ὁ ναὸς οὗτός ἐστιν ἔργον Νήφωνος τοῦ Α'.

Ποικίλαι φωτογραφίαι, τὸν πλοῦτον τῆς κεραμοπλαστικῆς τοῦ ναοῦ τούτου διακοσμήσεως καταδεικνύουσαι, κατατετέθησαν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 1802. 1803. 3119. 3130. 3131. 3138-3142.

Ἀπέναντι τοῦ ναοῦ πρὸς Βορρᾶν ἐπὶ τοίχου, δε βεβαίως ἀνήκεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ναοῦ τούτου, διὰ κεραμοπλαστικῶν στοιχείων ἀνέγνωμεν

$$\frac{\times}{\times} \Big| \frac{\times}{\times} = \text{Χριστὸς Χάριν Χριστιανοῖς Χαρίζει.}$$

Ἡ Ἁγία Σοφία. Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας θεωρεῖται ὡς ἔργον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἰδρυθεὶς ἐν σμικραῖς ἀναλογίαις κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ ναοῦ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἀναγινώσκομεν :

Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου, ἅγιος ὁ ναὸς σου θαυμαστός ἐν δικαιοσύνῃ.

Ἐπὶ τοῦ θόλου τοῦ ναοῦ τούτου περιεσώθη πολυσύνθετος ἀρχαῖκὴ διὰ ψηφίδων παράστασις τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, ἐφ' ἧς ἡ γραφικὴ ρῆσις :

Ἄνδρες Γαλιλαῖοι τί ἐστήκατε..... ὄν τρόπον ἔθε..... πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν..... (G. I. G. 8936).

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ταύτης κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3116. Ἐκτενῆ δὲ περιγραφὴν τῶν ψηφοθετημάτων τούτων μετ' εἰκόνων, ἰδέ, ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς. Τόμ. 5'. σελ. 370—379.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦτῳ ἀκέραιος εὐτυχῶς διεσώθη ὁ χθαμαλὸς αὐτοῦ μαρμάρινος ἄμβων. Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τούτου κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3117· τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ναοῦ, πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς, ὑπ' ἀριθ. 3129· τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς, ὑπ' ἀριθ. 3115· λαμπροῦ δὲ σταυροφόρου μετὰ φνίλλωμάτων κιονοκράνου ἐπὶ τῆς γυναικωνίδιδος ὑπ' ἀριθ. 3137.

Ὁ ναὸς οὗτος τῷ 1524 μετεβλήθη εἰς Ὀθωμανικὸν Τέμενος· τῷ δὲ 1890 δεινῶς κατεστράφη ἐκ τῆς ἐνσκηψάσης μεγάλης πυρκαϊᾶς (¹).

Ὡσαύτως, ἐν τῷ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντι παρεκκλησίῳ, ἐσπονδάσαμεν τὰς ἐφ' ὑγροῖς ἀξιολόγους ἀγιογραφίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τούτου κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3118.

Ὁ Προφήτης Ἡλέας. Ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἡλιὸν (νῦν Τζαμί *Eski Serali*), ἐστὶν ὁ μόνος, ὃν εὔρομεν ἐν Θεσσαλονικῇ ἔχοντα ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν ἐν σχήματι σταυροῦ.

Ἐν τῇ ἀλλῇ τοῦ ναοῦ ἐπὶ πλακόσ, ἐφ' ἧς παιεῖ στύλος ξύλινος :

+ ΕΙCΑ.....

.....

.....

.....

ΕΤΟΥC ,ΓΨΛΒ [(:6792)=1284]

Ὁ Ἅγιος Παντελεήμων. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (*Ishakie Tzami*) διακρίνεται ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ συμμετρίᾳ. (Φωτογραφικὰ ἀπότυπα ὑπ' ἀριθ. 3113. 3122. 3145). Ὡπισθεν

(¹) Ἐπιγραφὰς ἐτέρας τοῦ ναοῦ τούτου εἰλημμένας ἀπὸ τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου ἐδημοσίευσεν ὁ Δήμιτσας (*Μακεδον. Γ.* σελ. 583 κ. ἐξ), ὡσαύτως ἐτέρας εἰλημμένας ἀπὸ τοῦ Texier καὶ Bayet σελ. 592. κ. ἐξ.

τοῦ ἱεροῦ φέρει διὰ κεραμοπλαστικῶν τοὺς μυστικοὺς ἡλίους τῆς Ἀποκαλύψεως, ὡς ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναὸς τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων, ὁ ἐν Βερροία ναὸς τοῦ Ἀγίου Νικολάου, καὶ ὁ ἐν Γαστούνη ναὸς τοῦ Καθολικοῦ.

Ὁ Ἅγιος Μηνᾶς. Ὁ ναὸς τοῦ Ἀγ. Μηνᾶ, ἀρχικῶς τοῦ Θ'. αἰῶνος, νῦν ὄλως ἀνενωθῆ. Ἐν αὐτῷ περιεσώθη ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς ἐποχῆς μαρμάρινος ἄμβων.

Ἡ Ὑπαπαντή. Ὁ ναὸς τῆς Ὑπαπαντῆς ἐξωθεν φέρει πανάρχαιον τύπον τῆς Θεοτόκου προσευχομένης (*orante*). (Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3124. Ἐξωτερικῶς ἐν τῇ ἀρχικῇ πλευρᾷ ἀνέγνωμεν τὴν ἐπιγραφὴν

ΟΝΑΡΙΣΤΕΥΜΑΤΩΝ
ΣΕΡΓΑΓΕΝ[ΑΔΑ;]
Τ]ΟΥ ΚΑΝΙΚΛΕΙΟΥ
Μ]ΙΧΑΗΛ ΣΤΕΦΗΦΟΡΟΥ
ΚΩΝΣΤ]ΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥΝΕΟΥ
]ΙΝΔ 3 ΕΤΟΥΣ 5ΨΠ (4)

Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου. Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, (νῦν Τζαμί—Kazandschilar—Dschamisi), ἐστὶν ἔργον περίκομψον κεραμοπλαστικῆς διακοσμήσεως τοῦ 13. αἰῶνος (1028 μ. Χ.) Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀρ. 3147.

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ πρῶτος εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος μεταβληθεὶς, (νῦν Τζαμί Eski Dschumta), ἔχει σχῆμα Βασιλικῆς μετὰ τῶν ἀναρριπιζομένων φυλλωμάτων τῶν κίονοκράνων, καὶ θεωρεῖται κατὰ τινὰς ὅτι κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς Θερμαίας Ἀφροδίτης (5). (Φωτογραφικὸν ἀπότυπον κατετέθη ὑπ' ἀριθ. 3146).

Ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἀπὸ τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς τοῦ 1890 κατετέθη καὶ διεσώθη τὸ ἱερὸν λείψανον Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

(4) Τοῦ ἔτους τούτου ἀντιστοιχοῦσα Ἰνδικτιῶν ἐστὶν ιε'.

(5) Δήμιτσα Μακεδ. 1873. σελ. 341.

Ἡ Ἁγία Θεοδώρα. Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἐστὶ χθαμαλὸς ναὸς, γυναικείας ποτὲ Μονῆς.

Ἡ Ζωοδόχος πηγὴ. Ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, κοινῶς, Παναγία Λαγουδιανή, κατὰ τὴν γνώμην τῶν λογίων σημαίνουσα τὴν τοὺς λαοὺς ὀδηγοῦσαν, ἦτοι ὀδηγήτριαν ⁽¹⁾.

Ἐπὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου ἀναγινώσκομεν τὸ ἔτος 1797. ἔπὸ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου

«Δαπάνη εἰκόνας εἰς ὄραξ ᾧ θεατὰ Χριστοδοῦλου Νεκολάου συνδρομῆς δὲ καὶ ἐπιστασίας Συγγέλου Βενιαμίν. Μαρτίου 1809. Δαβιδ Ἱεροδιάκον.

Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ναοῦ διεσώθησαν ἐπὶ τῆς κλίμακος τέσσαρα ἀκέραια διάστινλα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ ἀναγινώσκομεν :

Φ = Τάφος ⁽²⁾

Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐπὶ τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἡ γαλακτοτροφοῦσα ἀνέγνωμεν

Ὡς βρέφους ἀγνή τῶν πάντων κτίστην φέρεις ᾧ θαύματο[ς] πῦρ Κυρίου ἀπίστους (:) φλέγει.

Κατωτέρω δὲ

Ἐγινε ἡ παροῦσα εἰκόνα διὰ ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου Προηγούμενου Κυρίου Κυρ Διονυσίου διὰ μνημόσυνόν του 1784 διὰ χειρὸς Μακαρίου μοναχοῦ Γαλά[τσιτ]α.

Ἡ Μονὴ Βλατέων. Ἡ Μονὴ Βλατέων φέρει μητροπολιτικὰ καὶ πατριαρχικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλο-

⁽¹⁾ «Ἡ πάναγνος Θεομήτωρ, ἡ παρ' ἡμῖν τοῦ ὀδηγεῖν ἐπώνυμος» (Εὐσταθ. σελ. 303. πρβλ. Δήμιτσα Μακεδονικά. 1874. σελ. 352.

⁽²⁾ Μονογράμματα τοιαῦτα εὗρηται καὶ ἐσωτερικῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

νίκης Μαξίμου (1488) μέχρι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Γ' (1836) ⁽¹⁾. Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῆς Μονῆς ὑπ' ἀρ. 3623.

Ἐνω τῆς πεντακόχχου κόγχης ἔξωθεν διὰ κεράμων ἀναγινώσκομεν

$$\begin{array}{c|c} \text{IC} & \text{X} \\ \hline \text{N} & \text{K} \end{array} = \begin{array}{c|c} \text{Ἰησοῦς} & \text{Χριστός} \\ \hline \text{νι} & \text{κα} \end{array}$$

Ἐν τῷ ναῷ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

1771 δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Στέργιου ἀποζελετζα

Περὶ ἀργυρένδειον κύπελλον, ὅπερ ἡ ἐκεῖ παράδοσις ἀναφέρει ὡς τὸ ποτήριον τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ.

Τὸ ποτήριον τοῦτο δι' οὗ ὁ Χριστός πιεῖν ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς.

Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἢ «Τρανὴ Παναγία» ⁽²⁾.

Ἐπὶ τοῦ ἐκ μαρμάρου ὑπερθύρου

οἰκοδομήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς θεομήτορος | ἐκ βάθρων καὶ τετελείωτε κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου εἰκάδι τρίτη | ἐγκαινιάσται δὲ ἡμέρα τετάρτη κατὰ τὸ ἔτος αψκζ (=1727) (ινδ . .)

Ἐπὶ χειρογράφου Εὐαγγελίου β' αἰῶνος ἐκ μεμβράνης, κτή-

⁽¹⁾ Ταῦτα ἰδέ· Μυστακίδου : περὶ Θεσσαλονίκης διάφορα σημειώματα : Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΚΖ τόμ. τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. σελ. 369 κ. ἔξ. Λόγον ἄξιον δι' ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ σιγίλιου τοῦ 1648 τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου ἀναγινώσκομεν περὶ καλυμμαυχίου τὰ ἐξῆς· «...ὅπως οἱ πατέρες τῆς Μονῆς τελῶνιν ἐτησίως τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ὑποταγῆς χάριν καὶ εὐλογίας παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου οἰκουμενικοῦ θρόνου καλυμμαύκια τρία μόνον τῶν ἐκλεκτῶν». (σελ. 372).

⁽²⁾ Ὁ Δῆμιτσας ἀνάγει τὸν ναὸν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν β' αἰῶνα, (Μακεδ. σελ. 345), ἀγνοῶν τὰς περιόδους τῆς χριστ. ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ διὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ χριστιανοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἰθρύωσι ἰδίους χριστιανικούς ναοὺς, τῆς ἐκκλησίας ἀπηνῶς διωκομένης.

ματος τῆς Τρανῆς Παταγίας, ἀποκειμένον ἐν τῷ οἴκῳ ἐνὸς τῶν
κ. ἐπιτρόπων.

· Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν
τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Κυροῦ Ἰλαρίωνος καὶ Καθηγουμένου
τῆς Σεβασμίας Μονῆς τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτό-
κου οὗ τῆ ἐπονυμία τοῦ ἡμαστούνη διὰ συγγενείας καὶ ἐξόδου
τοῦ τιμιωτάτου Μοναχοῦ κυρίου Γερασίμου καὶ υἱοῦ τοῦ κτί-
τορος καὶ ἐπεδόθη ἐν τῇ τοιαύτῃ ἁγίᾳ Μονῇ ἐγράφη δὲ διὰ
χειρὸς Θεοδώρου ἀμαρτωλοῦ ἀναγνώστου καλλιγράφου τοῦ Κα-
λοπούλου μηνὶ Νοεμβρίου ἐκ ἡμέρας Παρασκευῆ ἰνδ. δ'. ἔτους
· Γ' × Η' Δ' (= 6694 = 1186) καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθαι ἡμῖν ἵνα
διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν ὑμῶν εὐρωμεν ἔλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως
ἀμήν. Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ
αἰῶνος. Δόξα τῷ Θεῷ ἀμήν τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θεῷ χάρις.

+ Γλκθ ωλς λᾶν
Γλμθ ωλςθ σὺμ + (¹)

· **Ο Ἅγιος Ῥπάτιος.** Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ὑπα-
τίου ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

1325 Σεπτεμβρίου 10 χεῖρ Ἰωνᾶ Μοναχοῦ

Ἐπὶ Ἐπιταφίου χρυσοκεντήτου.

+ Μνήσθητι Σῶτερ Χριστέ τοὺς σοὺς οἰκέτας Ἀσάνη καὶ Δοκένης
καὶ τῶν γεννητόρων τούτου ὅσπερ τοῦ ληστοῦ ἐμνήσθης ἐπὶ ξύλου
καὶ καταξίωσον τούτους τῆς οὐρανοῦ Βασιλείας σου ἀχοδ 1674.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, πλὴν τούτων ἐπεσκέφθημεν τὴν θέσιν, ἐν ἧ,
καὶ ἰσχυρὰν παράδοσιν, ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀναφέρεται ὅτι ἐκήρυξεν
ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἔνθα εὕρηται ὑπὸ γῆν ἁγίασμα, καλούμενον
«τοῦ ἁγίου Παύλου».

(¹) Κρυπτογραφικὴ σημείωσις ὡς εἶθισται ἐν πολλοῖς χειρογράφοις.

Ἐπεράνω δὲ τούτου ἐπὶ τοίχου εὐ-
ρηται σταυρὸς μαρμαρίνος, ἐφ' οὗ αἰ-
λέξεις **ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ**.

Καὶ ὑπ' αὐτὸν ἡ ἐπιγραφὴ

δαπάνη καὶ ἐπιστάσις
Γεωργίου Βλαλητῆς συζύγου του Δόμνας
ψυχωσθηρίας χάριν
Μαΐου 1896

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀρ. 3460.

Ἐπεσκέφθημεν τὴν **θριαμβευτικὴν ἀψίδα** τοῦ **αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου** ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς θύρας τῆς Καλαμαρίας, λαμπροὺς ὑπομνησκουσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοὺς θριάμβους τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὡς ἡ ἐν Ρώμῃ ἔξωθεν τοῦ Κολοσσαίου μεγαλοπρεπῆς ἀψὶς τοιοῦτους ὑπομνησκεί εἰς τοὺς ἐν τῇ Δύσει Χριστιανούς (*).

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῆς ἀψίδος κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3127.

Ἐπεσκέφθημεν τὸν ἱστορικώτατον ἵππόδρομον, ἐν ᾧ τῇ διαταγῇ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου ἐγένετο ἡ σφαγὴ τῶν 7000 ἀναιτίων, ἔνεκα τῆς σφαγῆς τοῦ στρατηγοῦ Βερίχου (**), ἧς ἔνεκα ἐν Μεδιολάνοις ὁ ἱερός Ἀμβρόσιος καθυπέβαλεν τὸν Αὐτοκράτορα τούτου εἰς αὐστηρὰν μετάνοιαν, ἀπαγορεύσας αὐτῷ τὴν εἰς τὸν ναὸν εἴσοδον (**).

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ ἀρχαῖος ἵππόδρομος κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3459.

Ἐπεσκέφθημεν τὸ καλούμενον «**φρούριον τοῦ Λέοντος**», ὅπερ ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὰς ἐπάλλξεις φέρει ὠραῖον κεραμοπλαστικὸν διάκοσμον τὸν ἐλληνικὸν μαϊάνδρον.

(*) Περβλ. Δελτ. Α. σελ. 56 εἰκ. 12.

(**) Μελέτ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. 463.

(**) Θεοδωρήτου Ἐκκλ. Ἱστορ. V. 18. Σωζομ. VII. 26 περβλ. Δελτ. Α. σελ. 37.

Ἐπὶ τούτου δὲ διὰ κεραμοπλαστικῶν στοιχείων εἰσὶ τὰ γράμματα, κπλι. καὶ Στανρὸς φέρων τὰ 4 γράμματα ταῦτα.

$$\frac{\chi}{\pi} \left| \begin{array}{c} \Phi \\ \Phi \end{array} \right. \text{ ἀντὶ } \frac{\Phi}{\Phi} \left| \begin{array}{c} \chi \\ \pi \end{array} \right. = \Phi\omega\varsigma \text{ Χριστοῦ Φαίνει Πᾶσι}$$

Πρὸς δὲ ἐπὶ τῇ ὀπισθίᾳ πύλῃ τοῦ φρουρίου ἐπὶ παραστάδος ἐκ λίθου λευκοῦ μαρμάρου ἀναγινώσκομεν :

ΑΝΗΓΕΡΘΗ Η ΠΑΡΟΥ
 ΣΑ ΠΥΛΗ ΩΡΙΣΜΩΙ ΤΗΣ
 ΚΡΑΤΑΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΙΑΣ ΗΜΩΝ
 ΚΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ
 ΚΥΡΑΣ ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙ
 ΟΛΟΓΙΝΗΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΝΤΟΣ
 ΚΑΣΤΡΟΦΥΛΑΚΟΣ (¹) ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΑΜΑΩ
 [ΤΟΥ] ΚΟΜ[ΝΗΝΟΥ] ΤΩΙ ,ΣΩΥ [=1292].
 ΙΝΔ Θ

Ἐπεσκέφθημεν τὸν ἐν τῇ παραλίᾳ ὑψηλὸν Πύργον, τὸν λευκὸν καλούμενον, εἰς ὃν κατεκλείσθη Λέων ὁ Σοφὸς (²), καὶ ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὅτι οὗτος συνεγράψατο τὰ ἕνδεκα Ἐφθινά. (Φωτογραφικὰ ἀπὸτυπα ὑπ' ἀριθ. 3125. 3126).

Ἐπὶ χειρογράφου Εὐαγγελίου, κτήματος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη

(¹) Ὁ Kirchof ἀναγινώσκει *καίρο φύλακος* καὶ ἐρμηνεύει *χαρτοφύλακος*· δὲν ἀναγινώσκει δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ 8ου στίχου (C. I. G. Τόμ. IV). Τὸν τίτλον τοῦ Καστροφύλακος εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἐκδοτήριον ἔγγραφον τοῦ 1344 Ἐπομονῆς τῆς μοναχῆς ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου (Σέρραι σελ. 72). ᾧ ἐν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκομεν :

+ Ὁ δοῦλος τοῦ κραταίου καὶ ἀγίου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ Βασιλέως Λέων ὁ Ἀζανίτου καὶ *καστροφύλαξ* Σερρῶν.

(²) Εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἐκδοθέντας ὑπὸ Ἀκακίου Ἱερομονάχου, εὑρηται ὁμιλία ρηθείσα ὑπὸ Λέοντος, «ὅτι ἐν τῇ τοῦ ἀοιδίου μου Ἡλιοῦ παηγύρει... ἐκ φυλακῆς καὶ τῶν λοιπῶν συμφορῶν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἀπήλλακτο, καταδικασθεὶς παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς» (Ἐκδ. Ἀθηνῶν. 1868. σελ. 259).

Γραμματέως τοῦ Ἑλλ. Προξενείου κ. Σωτ. Ἀστεριάδου ἀνεγνωμεν :

«+ θεοῦ τὸ δῶρον καὶ | Ὑακίνθου πόνος διακόνου»

Ὁ αὐτὸς ἐπέδειξεν ἡμῖν καὶ βούλαν χρυσῆν (χρυσόβουλον), φέρουσαν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς IC. XC. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ὄψεως ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀνδρονίκου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩ ΘΕΩ
ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ⁽¹⁾

Γ Α Λ Α Τ Ι Σ Τ Α

Ἐν τῷ χωρίῳ Γαλατίστα, (ὑπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἀρδαμαρίου) ⁽²⁾ ὑπάρχουσιν οἱ ἐξῆς ἑξ ναοί

ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,⁽³⁾ ὁ τῆς Πανα-

(1) Κατὰ πληροφориαν τοῦ αὐτοῦ κ. Σωτ. Ἀστεριάδου ἐν τῇ θέσει Χορταίτη ἐπὶ ἑρειπίων Ἐκκλησίας ἀρχαίας Μονῆς εὔρηται ἐπὶ μαρμάρου ἡ ἐπιγραφή αὕτη

ΤΗΣ ΓΗΣ ΟΜΜ | ..... ΛΗΤΑΧΤ.

Διὰ δὲ μελάνης ἐπὶ ἐτέρον μαρμάρου

ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΞΒ ΙΝΔ' Ζ'. 6862=1534.

(2) Τὸ χωρίον Ἀρδαμάριον ἀπέχει τῆς Γαλατίστης περὶ τὰς πέντε ὥρας.

(3) Ἐπὶ τῆς βρύσεως τῆς Μητροπόλεως εὔρηται ἐντετοιχισμένον θωράκιον χριστιανικῶν διαστύλων· πρὸς δὲ ἡ προχριστιανικὴ ἐπιγραφή

.....
ΚΟΥΣ ΜΕ
ΤΑ ΤΩΝ ΤΕ
ΚΝΩΝ ΚΑΙ
ΝΕΙΚΟΥΝΟΣ
ΤΗΣ ΠΕΝΘΕ
ΡΑΣ ΟΥΑΛΕ
ΡΙΑ ΤΗ ΣΥΒΙ
Ω ΜΝΕΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ

γίας, ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὁ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ τοῦ Προδρόμου καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου.

+ Ὁ θεῖος οὗτος καὶ πανσέβαστος οἶκος
τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Γεωργίου
ἀνεκαινίσθη συνδρομῇ τε καὶ πόμφ
τῶν ἐνοριτῶν καὶ ἄλλων φιλοχρίστων
ἐπὶ Ἰγνατίου τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου
Ἀθανασίου Βρετᾶ ὄντος ἐφόρου
ἐν ἔτει αωιγ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον
σχεδιασθὲντα ἐχαράχθη χεῖρὶ ππ[Παπᾶ] Μόσχου

Ὁ ἀναφερόμενος δ' οὗτος σοφὸς Ἰγνάτιος ἐστίν, ὁ καὶ ἄλλοθεν ὡς τοιοῦτος γνωσκόμενος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως (¹).

Ἐπὶ ἑτέρου μαρμάρου στρογγύλου, ἐφ' οὗ σταυρός, ἡ χρονολογία
1814

ΒΑΣΙΛΙΚΟ

Ἐν τῷ χωρίῳ Βασιλικό, τῷ περὶ τὰς 400 οἰκίας ἔχοντι, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ τῆς ΜΔ γωνίας ἐπὶ πύρου λίθου

IC XC
NI KA
18 20

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ τοῦ ναοῦ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου προχριστιανικὴ ἐπιγραφή
ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟΣ | ΙΕΡΩΝΟΣ

Ἐπὶ τοῦ νοτίου κλίτους τοῦ κυρίως ναοῦ ἑτέρα προχριστιανικὴ ἐπιγραφή
ΤΟΥ ΚΑΙ . . . .
C]ΕΡΑΠΙΩΝ . . . .

(¹) Περὶ τοῦ ἀληθῶς διασήμου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ἰγνατίου τούτου, ὅστις ἐτελεύτησε τῷ 1839, δευτ. Οἰκονόμου, Σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ Συγγρ. Τομ. β'. σελ. 72.

Σ Ε Ρ Ρ Α Ι

Τῇ 3 Αὐγούστου ἀφίχθημεν εἰς Σέρρας (¹), λίαν εὐγενῶς καὶ φιλοφρόνως φιλοξενηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε ρέκτου ἡμετέρου προξένου κ. Ἰ. Στουρνάρα, εὐτυχήσαντες συγχρόνως νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἐνθέρμως τῶν πατέρων ἐχομένην ἡμετέραν ἑλληνικὴν Κοινότητα, τὸν Μητροπολίτην Σερρῶν κ. Γρηγόριον, (ἀδελφὸν τοῦ νῦν ἐν μακαριστοῖς ἀρχιεπισκόπου Χαλκίδος Εὐγενίου), τοὺς λογίους καὶ ἐπιστήμονας τῆς ὠραίας ταύτης πόλεως, ὡς καὶ τὸν σοφὸν διδάσκαλον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κ. Ἰω. Τσικόπουλον.

Ἐν Σέρραις ἐπεσκέφθημεν πάντα τοὺς ἐν αὐταῖς ναοὺς καὶ τὰ παρεκκλήσια, τὸ φρούριον, τὴν Βιβλιοθήκην κλ., λεπτομερῶς πάντα ταῦτα ἐξετάσαντες καὶ πάσας τὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιγραφὰς ἀντιγράψαντες.

Α'. Οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἐστὶ Βασιλικὴ τρίκλιτος.

1 — Ἐξῶθεν τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων διὰ κεραμοπλαστικῶν στοιχείων ἐν μιᾷ σειρᾷ ἀναγινώσκομεν :

ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΥΚΕ + Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΜΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΣΕΡΡΩΝ ΣΤΕΦΑΝΟΣ [Ο ΚΤ]ΙΤΩΡ (²).

Προφανῶς πρόκειται περὶ μεγάλης μεναγενεστέρας ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ, καθόσον τὸ ἐν τῷ μύακι ψηφιδέτημα, ἢ διάταξις τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ περὶ τὸν ναὸν ἀρχιτεκτονικὰ συντρίμματα κλ., μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἐστὶ Βασιλικὴ 1Β'.—1Γ'. αἰῶνος.

(Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ναοῦ ὑπ' ἀριθ. 3358· τοῦ δὲ μύακος ὑπ' ἀριθ. 3359).

2 — Ὑπεράνω τῆς θύρας τοῦ κωδωνοστασίου.

Ἐκτίσθη ἐπὶ Νεοφύτου | τοῦ των Σερρῶν Μητρο | πολιτου καὶ
διὰ συνδρομῆς τῶν πολιτῶν | ἐν ἔτει 1868 Μαΐου 23.

(¹) Ἀξιόλογον περιγραφὴν περὶ τῆς πόλεως Σερρῶν ἐξέδωκεν ὁ λόγιος φίλος κ. Παπαγεωργίου Ἀί Σέρραι. Λειψία. 1894.

(²) Παπαγ. σελ. 34.

3— Ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου εὑρηται ἀναγεγλυμμένη εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος,

IC	XC	(Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3360) (¹).
OE	ΓΕ'	
BE	TH	
P	C	

4— Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ ἐξωτερικῶς εὑρηται τῆς αὐτῆς ἐποχῆς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφομένη

MP	ΘΥ	(Προβλ. Παπαγεωργ. σελ. 34 καὶ Πίναξ. III).
H	ΛΥ'	
ΠΟ	ΤΡΕ	
NO	A	

Ταύτης φωτογραφικὸν ἀπότυπον· ἰδὲ ὑπ' ἀριθ. 3361.

ᾠσαύτως ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐφωτογραφήσαμεν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου μετὰ τινος ἐπὶ μαρμάρου ἀρχιτεκτονικοῦ κοσμήματος, οὗ φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3384.

5— Ἐξω τοῦ νάρθηκος ἐπὶ τοῦ τοίχου

Ἄνακαινίσθη ἡ μητρόπολις | Σερρών ἐν ἔτει 1858 ὀκτοβρίου 8 | ὑπὸ τὸν ἐπίτροπον Γεώργιον | Σκαμπαλῆν

6— Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου

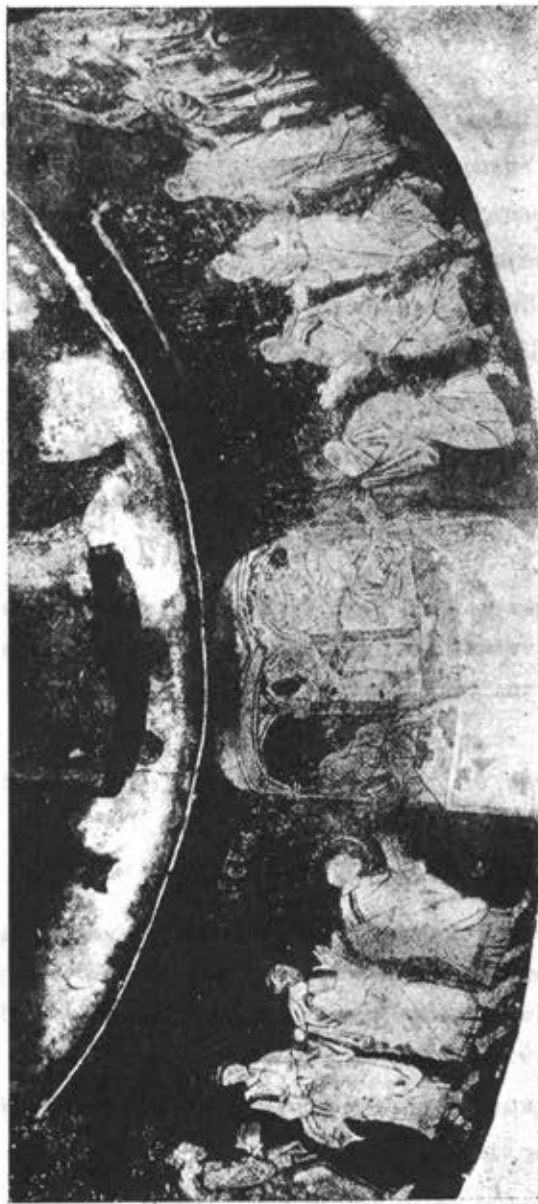
Διὰ ἐνθίμεισιν τοῦ νιρ | [ου] ὅπου· γιμῆζι ηεκλησία ν[ε] | ρο καὶ ησαυτιν τιν πέτρα ἀποκάτου ηνι του κυρίζη καὶ πηγενι εστην ἐξόπορτα | ἀπὸ μέσα εχι τριπα με | πλακκ (=ου)ς ἀπὸ πάνου καὶ | ἀποκι ἐξο εστοῦ δρόμου πι | γενη τον κατίφορου ης τὴν ἀγία Φοτίδα τρέχει ενετι 1871.

Ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ ἱεροῦ βήματος εὑρηται λαμπρὸν ψηφοθέτημα ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος τῆς γνωστῆς ἀγιογραφικῆς παραστάσεως «Λάβετε φάγετε..» καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες»· (Εἰκὼν 1 καὶ 2).

Ἐπὶ κιβώριον ἀγίας Τραπεζῆς παρίσταται ὁ Ἰησοῦς ἀριστερᾷ μὲν τῷ ὀρθῶντι δίδων τὸν ἅγιον ἄρτον, δεξιᾷ δὲ τὸ ἅγιον ποτήριον.

(¹) Παπαγεωργ. σελ. 34 Πίναξ III.

Ἀρχικῶς τὸ ψηφοδέτημα τοῦτο εἶχε μῆκος 10,10 ὕψ. δὲ 2.55· ἀνυχῶς ὁμως ἔνεκα τῆς ὀπισθεν ἐπιχώσεως καὶ τῆς ὑγρασίας τῶν ριζῶν τῶν δένδρων, αἵτινες διεσέδυσαν διὰ μέσον τοῦ τοίχου,

Εἰκὼν 1.

Εἰκὼν τοῦ «Δάβετε φάγετε...» καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...»
Ψηφοδέτημα β—γ αἰῶνος ἐν τῷ ἐν Σέγγραις Μητροπολιτικῷ
ναῶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τούτου ψηφοδετήματος νῦν διεσώθη τμημα μῆ-
κος 7.20 καὶ πλ. 2.15.

Οὕτως ἀριστερᾷ τῷ ὀρθῶντι διεσώθησαν τέσσαρες τῶν μαθητῶν

ἐν ψηφοθετικῇ τέχνῃ, καὶ δύο πρὸς τ' ἄκρα ἀναπαρασταθέντες ἐφ' ὑγροῖς. Δεξιᾷ δὲ διεσώθησαν τρεῖς μόνον ἐν ψηφίσι καὶ τοῦ τετάρτου τμῆμα τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ μόνον μέρος· τὸ ἄνω δὲ μέρος τούτου ὡς καὶ δύο πρὸς τὰ ἄκρα μαθηταὶ ἀνεκαινίσθησαν ἐφ' ὑγροῖς. Μέγα ἐπίσης μέρος τῆς ἀγίας Τραπεζῆς τοῦ ψηφοθετήματος τούτου εἶνε κατεστραμμένον.

Ἐξ ὧν ἐν Σικελίᾳ ἐδιδάχθημεν περὶ τῆς στερεοποιήσεως τῶν ψηφοθεμάτων, ἐπιτηδειότατον ἐκεῖσε εὐρόντες τεχνίτην, δαπάνῃ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, καλῶς τὸ ψηφοθέτημα τοῦτο ἐστερεοποίησαμεν καὶ ἐκαθαρίσαμεν.

Φωτογραφικὰ ἀπότυπα τοῦ ἐν τῷ μύακι ψηφοθετήματος τούτου ὑπ' ἀριθ. 3363—3372· δύο δὲ εἰκόνων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, ἀποκειμένων ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ὑπ' ἀριθ. 3385.

✠ — Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ἱεροῦ εἶδομεν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ, κρατοῦντος εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν

Τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου τὸ ὑπὲρ ἡμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δεῖ· πνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς δὲ τοῦ Ἰησοῦ ρεεὶ τὸ ζωήρροντον αἷμα ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου.

✠ — Ὑπὸ τὴν εἰκόνα ταύτην ἀνέγνωμεν

Ἰστορήται τὸ καταπέτασμα⁽¹⁾ ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω τῆς Μητροπαρθένου κόρης διὰ συνδρομῆς κόπου του καὶ ἐξόδου τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σερρών κυρίου κυρίου Κυρίλλου διὰ μνιμώσυνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Νηκεῖτα ἱερέως.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι διεσώθη ἀξιόλογον μικρὸν τεμάχιον μαρμαροψηφοθετήματος.

Ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ μέγας ἀρχιερεὺς.

(1) Νοεῖται τὸ εἰκονοστάσιον, εἰς ὃ ἀρχικῶς ἔκειτο ἡ εἰκὼν αὐτῆ τοῦ Ἰησοῦ.

Εἰκόνα 2.— Ὁ Ἰησοῦς διδάσκει τὸν ἄλλον τοὺς ἑαυτοῦ μαθηταίους.

9— ‘Υφ’ ἦν ἀναγινώσκομεν

Λύσιν κακῶν δὸς Χριστέ μου τῷ δούλῳ σου δια | μάντη Ζάχαρι.

10— ‘Υπὸ δὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.

† Χατζηπανταζῆν τὸν δούλον σου Κυρία γλυκυτάτη, ἀπάλλαξον
κολάσεως Μαρία παμφαστάτη. αψνζ’. (1757)

11— ‘Επὶ τῶν κάτω δὲ ὠραίων Πυλῶν, ἐφ’ ὧν εἰσι ἀναγε-
γλυμμένα πιηρά, ιρώγοντα σταφυλὰς ἐκ κανίστρου, ἐπὶ μὲν τοῦ
ἐνὸς φύλλον.

Αἱ θεῖαι αὗται πύλαι ἀδρᾶ δαπάνη | υἱοῦ τοῦ Κήπου Μιχαήλ
τῶν ἐκ Σερρῶν | ἀμποῖν προσκυνητῶν τοῦ ἁγίου τάφου | ἐσκευά-
σθησαν παγκάλλως τε ἀρίστως | πατρός μὲν τὸ τέμπλος, υ φιοῦ
(=ύφ’ υἱοῦ) δ’ αἱ πύλαι | ψυχικῆς αὐτῶν εἴνεκα σωτηρίας —
αφξε (1763) Ὀκτωμβρίου.

12— ‘Επὶ δὲ τῆς ἐτέρας

Τοῦ Μιχαήλ προσκυνητοῦ τῶν πυλῶν ἡ δαπάνη | τοῦ Χατζῆ Κή-
που τοῦ υἱοῦ του ἐκ Σερρῶν τυγχάνει | ᾧ Μιχαήλ προσκυνητῆ ὁ
Κύριος δωρήσει μῆκος | ζωῆς τε τ’ (=τὴν) ἔξοδον καὶ τοῦ τέμπλου
ποιήσει εἰς | πταισμάτων ἄφεσιν καὶ σωτηρίαν καὶ ἀνεσπέρου φωτός
κλη | ρονσμίαν.

13— ‘Υπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Λήσεις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Ἰωακείμ ἀρχιδιακόνου τῆς αὐτῆς
ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Σερρῶν αψνζ’. Νοεμβρίου χεῖρ Ἰωάννου
Σαμίου.

14— ‘Υπὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου.

Τὸν Ἰωάννην, Πρόδρομε, τὸν ἐκ Μεσόβου ὄντα | διάσωζε ταῖς
σαῖς λιταῖς. ὡς τὴν δαπάνην δόντα.

15— ‘Επὶ εἰκόνας ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ τῆς Προθέσεως, ἐν ἧ
εἰκονίζονται οἱ Ἁγιοι Θεόδωροι, πρὸς οὓς ἐπιφαίνεται ἡ Θεοτόκος,
ὀπισθεν δὲ τῶν μεγαλομαρτύρων συμπαρίσταται καὶ ὁ Σερρῶν
Γεννάδιος, ἀναγινώσκομεν

Ὁ πανιερώτατος καὶ ὑπέρτιμος Μητροπολίτης | Σερρῶν Γεννάδιος
καὶ κτίτωρ τῆς ἁγίας | τραπέζης τῆς μεγάλης Λαύρας ἐν τοῖς
ἁγίοις μεγαλομάρτυσι Θεοδώροις.

16 — 'Επὶ εἰκόνας δὲ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ «ὁ ἅγιος Λουκᾶς Ποιμὴν Θηβῶν».

Τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ γε εἰκῶν ἤδη τῆς συμμορίας ὑπάρχει Μπασματζήδων (¹) πάντας ὁ Θεὸς τάξει ἐν χώρᾳ ζώντων αψξθ (1769) Φεβρουαρίου κδ'.

Φωτογρ. ἀπότυπον τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ ὑπ' ἀριθ. 3362.

'Αρχιτεκτονικὴ κάτοπις τοῦ ναοῦ ὑπ' ἀριθ. 3285.

17 — 'Επὶ ἐσμαλτωμένων δὲ ἀξιολόγον τέχνης ἑξαπτερίγων, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται ἀφ' ἐνὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀγένειος «Ο ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ», ἀφ' ἑτέρου δέ, ὁ Ἰησοῦς, καθήμενος ἐπὶ θρόνον ὡς μέγας ἀρχιερεὺς, ἀνέγνωμεν, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως :

+ Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγόμενα καὶ λέγοντα Ἁγιος, Ἁγιος, Ἁγιος, κύριος Σαβαώθ πλήρης ὁ οὐρανός σου ||

ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης ὄψεως

+ νός καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· ὡσαναὶ ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου ὡσαναὶ ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3373. 3376. 3377.

18 — Ὡσαύτως μετὰ τῶν ἑξαπτερίγων εἶδομεν Σταυρὸν λόγον ἀξίας ἀρχαίας χριστιανικῆς τέχνης, ἔχοντα εἰς τὰ ἄκρα μεταγενεστέρως προσθήκας Ρωσικῆς τέχνης. Φωτογραφικὰ ἀπότυπα ὑπ' ἀριθ. 3373. 3374. 3375.

Ὡσαύτως ἐν τῷ ναῷ ἀπεθανμάσαμεν λαμπρὸν χρυσοκέννητον ἐπιτάφιον πλήρη μαργάρων μήκους 2.10 πλάτους 1.67· ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν :

«ELISABETHA DORFFMAISTEPHIN FECIT 1774 VIENNÉ»

19 — Ἄνω

Ὁ Εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου — ἀπέθετο.

20 — Κάτω δὲ

Ταῖς μυροφόραις γυναιξί· — εἰδείχθη ἀλλότριος.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τούτου ὑπ' ἀριθ. 3378.

(¹) Ἐμποροὶ γυναικείων ὑφασμάτων.

21 — Ἐπὶ δίσκου τουρκικῆς τέχνης, ὄπισθεν :

+ Ὁ παρὸν δῆσκος ὑπάρχει τῆς ἀγιοτάτοις Μοιτροπόλεως Σερρῶν τὸν ἀγίων Θεοδώρων ἀφξγ (1763) μαίτου κ'.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ, ἐξώθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, παρετηροῦμεν ἀξέστους μεγάλας πλάκας, ἅς τῇ 10 Αὐγούστου δι' ἑκοσαφῆς ἀνατρέψαντες, εἶδομεν ὅτι αὐτοὶ ἀπειλοῦν ποτὲ ἀξιολόγους πλευρὰς ἐπισκοπικοῦ θρόνου ΙΒ'.—ΙΓ'. αἰῶνος ἕψ. 2.15. 0,90. Φωτογραφικὸν ἀπίτυπον τούτων ἔπ' ἀριθ. 3386.

22 — Ἐν τῷ σκενοφυλακείῳ τῆς Μητροπόλεως, ἐπὶ ἀργυροῦ διβαμβούλου ἀνίγνωμεν :

+ Ἀφιερῶθη τὸ παρὸν διθάμπουλον ἐν τῷ ναῷ των ἀγίων Θεοδώρων τῆς Μιτροπόλεως Σερρῶν ὑπὸ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐθέντου Οὐγγροβλ | αχίας Κιρίου Κιρίου Ἰωάννου Ράδουλα Βοεβόνδα ἀρχιερατεῦοντος τοῦ πανιερωτάτου Μιτροπολίτου Σερρόν Κιρίλου αχξθ' (1669).

23 — Ἐπὶ μικροῦ χερνίβου

+ Ἀφιερῶθη τὸ παρὸν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σερρῶν Κυρίου Κυρίλλου + ἡς τὸν θεῖον τοῦτον ναὸν τοῦ μεγάλου Θεοδώρου κατὰ πόνον Ἰωάννου αχνζ' (1657).

24 — Ἐπὶ λίαν δὲ πρωιοτύπου ζέοντος, ἐσωτερικῶς κεχωρισμένου εἰς δύο, διὰ τὴν θέσιν τοῦ ὕδατος καὶ τὴν τοῦ οἴνου, (καὶ ἄτινες ἐν τῇ ἐκχύσει), ἐνοῦνται ἀναγινώσκομεν :

ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΨΒ + ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑ
ΕΞΟΔΟΥ ΓΑΘΟΥ (Γρηγορίου ;) ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ
ΕΚ ΝΗΣΟΥ ΜΥΚΟΝΟΣ: ΕΙΣ ΠΑΤΖΑΡΤΖΙΚΗ (¹)
ΜΛΑΔΕΝΟΣ (:)

25 — Ἐπὶ ποιμαντικῆς ῥάβδου

ΤΟΥ ΠΑΝΙ || ΕΡΩΤΑΤΟΥ ΚΕΙ ΛΟΓΙΩ || ΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟ || ΠΟΛΙΤΟΥ C || ΕΡΡΩΝ ΚΥ || ΡΙΟΥ ΚΙΡΙΑ-
Λ || ΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ ΝΙΣΣΙΡΕΩΣ Ο || ΠΛΟΝ ΣΩΤΗ-
ΡΙΟΝ ΨΥΧΩΝ 1665.

(¹) κωμόπολις

26— *Ἐπὶ ἀργυρεπιχρῦσον λαβίδος*

С К П М М X (;)

27— *Ἐπὶ ἀργυροῦ στεφάνου ἔχοντος τρεῖς λίθους τιμίους*

1772 ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤ(Ο)ΚΟΥ ΒΛΑΧΕΡ-
ΝΑΣ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ ΔΜΑΚΙΑ ΠΤΖΗ

28 — *Ἐπὶ ἐτέρου ἀργυροῦ στεφάνου ἔχοντος τρεῖς λίθους
τιμίους*

1772 ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΒΛΑΧΕΡ-
ΝΑΣ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ ΔΜΑΚΙΑ ΠΤΖΗ

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῶν ἐν σκενοφυλακείῳ ἀποκειμένων
ιερωῶν σκευῶν κατεθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3383.

29 — *Ἐπὶ μικροῦ ὠμοφορίου*

† ΤΟ] ΠΑΡΟΝ ΩΜΟΦΟΡΙΟΝ ΥΠΑ[Ρ] | ΧΕΙ ΤΟΥ
ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟ | [(ΠΟΛΙ)ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ
ΠΑΤΡΩΝ ΥΠΕΡΤΙΜΟΥ Κ[ΑΙ] ΕΞΑΡΧΟΥ ΠΑΣΗΣ
ΑΧΑΪΑΣ ΚΥΡΟΥ ΘΕΟ[ΦΑΝΟΥΣ | Κ]ΑΙ ΑΦΙΕΡΩΘΗ
ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΕΡΙΦΗ[ΜΩ | Α]ΓΙΩΤΑΤΗ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΣΕΡΡΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 'ΖΡΚ (7120—
1612) ΙΝΔ. ΙΕ

30— *Ἐπὶ χρυσοκεντήτων ὑπομανικίων, ἐφ' ὧν ἐπὶ μὲν τοῦ
ἀριστεροῦ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ*

† ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΗΝ ΔΟΥΛΗΝ ΣΟΥ
ΕΒΑΓΓΕΛΗΣΡΗΑ (= Εὐαγγελίστρια).

31— *Ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ*

ΤΑ ΠΑΡΟΝΤΑ ΕΠΙΜΑΝΙΚΑ ΥΠΑΡΧΟΥΣΙ ΕΜΟΥ
САВВА ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΦΙΕΡΟΣΑ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΚΟСΝИТΖΑ ΕΠΙ ΕΤΟΥС ΑΨС (1706)

32— *Ἐπὶ χρυσοκεντήτου ἐπιτραχηλίου λαμπρᾶς τέχνης*

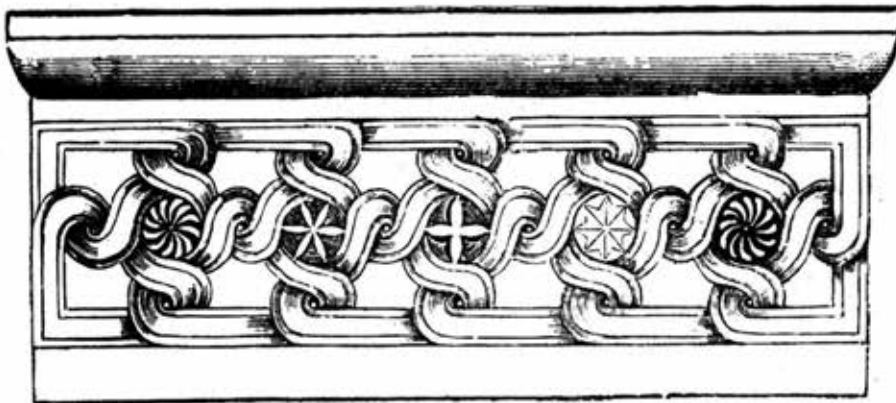
† Τοῦ ἀρχιεπίτου Δανιὴλ Σερρών δὲ ἐπαρχίας | Μεγάλων Θεοδώ-
ρων τε ἁγίων | ἐκκλησίας ὅστις τό ἀφιέρωσε ψυχῆς τε σωτηρίας νά
ᾔναι μετὰ θάνατον ταύτης τῆς ἐκκλησίας ἐν ἔτει σριω (σωτηρίῳ)
αχμς (1640).

33— Ἐπὶ δισχιδοῦς ἐπιτραχηλίου

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΣΕΡΡΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

*Εργον περίπου τοῦ 1600.

Φωτογραφικὰ ἀπίτυπα τῶν ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ ἐπιτραχηλίων κατεθέσαμεν ὑπ' ἀριθ. 3382. Τῶν δὲ διὰ μαγγάνου, χρυσοκεντήτων σταυρῶν καὶ ποταμῶν ὁμοφορίων ὑπ' ἀριθ. 3379—3381. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἀπεθανμάσαμεν καὶ λαμπρὸν πολυκάκδηλον ἐπιχρῶντι χρυστ. τέχνης ἐκ 30 ἀργυρῶν κανδηλῶν συνστάμενον.

Εἰκὼν 3.

*Ὡσαύτως ἐν τῷ ναῷ περιεσώθη μαρμαρίνη λεκάνη ἀγιασμοῦ διαμέτρον 0,12 βάθος 0,19, ὡς καὶ ποικίλα ἐπὶ μαρμάρων ἀναγεγλυμμένα ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα, ὧν λόγον ἄξιον τὸ ἐνιαῖθα δημοσιεύμενον (Εἰκ. 3).

34— Ἐξω τοῦ σκευοφυλακίου ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0,55 πλ. 0,81, εἰς τρία τεμάχια τεθραυσμένον :

† ΙΕΡΟΣ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΤΟΝ ΣΙΚΟΝ ΕΔΟΜΗ[ΣΑΤΟ ΚΛΗΣΕΙ; ⁽¹⁾]
ΘΕΟΔ[ΩΡΟΥ] ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟ[Υ] ⁽²⁾

35—³Επί πλακὸς φερούσης ὀπὴν σωληναρίον βρύσεως, κει-
μένης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ δυτικοῦ ἐξωνάρθηκος

† ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΩΛΗΝΑΡΙΟΝ ΕΓΕ | ΝΕΤΟ ΕΝ-
ΤΑΥΘΑ ΔΙ' ΕΞΟΔΟΥ ΣΙΝ | ΑΔΗΝΟΥ ΤΟΥ ΔΗΓΟΥ
ΤΟΥ ΥΙΟΥ | ΙΑΝΑ ΕΝ ΕΤΕΙ ... ΙΝ | ΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ΙΕ'. ;
ΨΘ⁽⁵⁾ (7009=1501)

36—³Εν τῇ αὐλῇ δὲ τῆς Μητροπόλεως ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ
ἐκ Κύπρου Ἐπισκόπου Δαφνουσίας Χαρίτωνος

Κεῖται ἐνταῦθα ὁ Χαρίτων | ἐπίσκοπος Δαφνουσίας | Κύπριος
μέλος τῆς ἱερᾶς Μονῆς | τοῦ τιμίου Προδρόμου | καὶ γενναῖος συν-
δρομητῆς τῶν κοινῶν καταστημάτων τῆς πόλεως Σερρῶν 1872 |
αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη | διὰ | Θεοδοσίου Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μ. τοῦ
Τ. Προδρόμου.

³Ὁσαύτως ἐν Σέρραις μετὰ πολλῆς ἡμῶν χαρᾶς ἐγνωρίσαμεν
τὸν ἐκ Σάμου σεβάσμιον πνευματικὸν καὶ ἀρχιμανδρίτην κ. Ἀπο-
στολίδην, χρηστὸν καὶ ἐνάρετον στρατιώτην τῆς Ἐκκλησίας.

(¹) Κυρίως μετὰ τὸ ΕΔΟΜΗ ἀμέσως
ὡς συνέχεια εὔρηται τὰ γράμματα ταῦτα,
ὅν τὴν ἐνο.αν ἀγνοοῦμεν, ἀπλῶς δὲ ἐρω-
τῶμεν μήπως δυνάμεθα νὰ τὰ ἀναγνώσωμεν
ΕΔΟΜΗΣΑΤΟ ΤΗ ΚΛΗΣΕΙ. Ταῦτα ὁ κ. Παπαγεωργίου ἀνα-
γινώσκει ὡς ΣϞ ΙΗ καὶ ἐρμηνεύει 1430. (Αἱ Σέρραι. 1899. σελ. 32 καὶ
Π.ν. III. 12.)

(²) Ὅτι τὸ ἐπίθετον καλλινίκος ἀποδίδεται κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς τοὺς
ἀγίους μάρτυρας, τοὺς καὶ διὰ τοῦτο καλλινίκους πάντοτε προσονομαζομένους
καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὡς ἀναφέρει ὁ Παπαγεωργίου (σελ. 33), τοῦτο παντί
που δηλον. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐκ τοῦ κ. Παπαγεωργίου εἰλημμένην ἐδη-
μοσίευσε καὶ ὁ Δήμιτσας (Μακεδονία· 1896. σελ. 680).

(⁵) Πιθανῶς ἀνορθογράφως ἐγράφη ἡ χρονολογία ἀντὶ ζθ=7009=1501.

37 — Ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ ἐπὶ ἐργοχείρου ἀνέγνωμεν τὴν γνω-
στὴν τῶν Σαμίων ἐπιγραφὴν

ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΑΜΟΝ ΕΣΩΣΕ ΤΗΙ 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1824

Ἐπεσκέφθημεν εἶτα καὶ λεπτομερῶς ἐξητάσαμεν ἅπαντας τοὺς
μετὰ τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν ναοὺς καὶ παρεκκλήσια, ἅτινά εἰσιν.

Β. — Ἡ Ὀδηγήτρια. Πλινθόκτιστον παρεκκλήσιον, κεί-
μενον ὀπισθεν τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἔν, οὕτως εἰπεῖν, μετ' αὐτῆς
ἀποτελοῦν οἰκοδόμημα.

38 — Ἐπ' αὐτοῦ διὰ κεραμοπλαστικῶν στοιχείων ἀνέγνωμεν

Μ[ΗΤΡΟ]Π[ΟΛΙ]Τ[ΗΣ]

† ΔΑΝΙΗΛ—ΑΧΜ (=1640) (¹)

39 — Ἐπὶ διπτύχων

. ΑΧΜΔ (=1644) ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΩ

40 — Ἐπὶ κολυμβήθρας διαμέτρον 0,47

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΚΑΤΑΜΑΧΗΤΟΥ 1787

Γ. — Ἡ Ἁγία Παρασκευή. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας
Παρασκευῆς ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου αἱ εἰκόνες ΙC. ΧC Ο ΠΑΝ-
ΤΟΚΡΑΤΩΡ καὶ ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ. Ἔργα
νέα ἀνάξια λόγου.

Ἐπὶ τῆς γυναικωνίτιδος εἰκῶν

ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΠΑΝΤΑΣ ΕΛΘΟΥΣΑ

Δ. — Οἱ Ταξιάρχαι.

41 — Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου

Πανήγυριν τελοῦμεν ἐνθάδε | τοῦ παμμεγίστου Μιχαήλ | Κων-
σταντίνου δὲ καὶ Ἑλένης τιμίας | τῇ 5 Ἀπριλίου 1828.

(¹) Πρβλ. Παπαγεωργ. σελ. 34 καὶ Πίναξ III 16.

42— Ἐπὶ τοῦ προσκυνηταρίου εὔρηται εἰκὼν ΜΗΡ ΘΟΥ
Η ΕΛΕΟΥΣΑ κατὰ ἐδῶ λεγωμένη ἢ ἀρμενοκρατοῦσα. 1854.
Ἰουνίου χεῖρ Σεργίου γ.

43— Ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς στεφάνης τῆς αὐτῆς εἰκόνας
ΜΑΡΗΑ ΑΡΜΗΝ ΚΡΑΤΟΥΣΑ (¹)

Ἔργον συνήθους Βυζαντινῆς τέχνης.

Τὸ ἔτος 1854 δεικνύει τὴν μεταγενεστέραν ἐπισκευὴν τῆς εἰκό-
νος, ἣς ὡς ἐκ τῶν ὀπισθεν φαίνεται, εἶναι ἔργον δύο περιῶν
αἰώνων.

44— Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ἐπεδείχθη ἡμῖν σιδηροῦς σταυρός,
ἐφ' οὗ ἐπὶ τοῦ καθέτου μέρους ἀνέγνωμεν

ΙC ΧC ΝΚ (=ΝΙΚΑ)

45— Ἐπὶ τῆς κεραίας τοῦ σταυροῦ Ο ΑΡΧΩΝ ΜΙΧΑΗΛ
Κατ' ἐπιτόπιον ἔθος τὸν σταυρὸν τοῦτον θέτουσιν ἐπὶ τοῦ στή-
θους τῶν μετ' ἀγωνίας ψυχορραγούντων, ὅπως ταχύτερον ἐλευ-
θερωθῶσι τῶν δεινῶν.

Ε'.— Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος καὶ Ἅγία Μαρίνα.

46— Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ Ἁγίας Μαρίας
ὑπὸ τὴν εἰκόνα ΙC ΧC Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ ἀνέγνωμεν

αωκζ Δεκεμβρίου δ'. καύχημα Λέσθου καὶ Σερρῶν ἀρχιεπίτης
τὴν δ' ἀνέθηκε Πορφύριος εἰκόνα χεῖρ Κυριαζῆ ἐξ Αἴνου.

ἔργον μᾶλλον καλῆς τέχνης.

47— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΘΕΟΝΥΜΦΟΣ

Ἐν ἔτει αωκζ' Δεκεμβρίου εβ'. διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ
τιμιωτάτου κυρίου Ἀναστασίου Ἀθανασίου Λαζάρου χεῖρ Κυριαζῆ
ἐξ Αἴνου.

(¹) Περὶ τοῦ ἐπιθέτου τοῦτον ἰδὲ Παπαγεωργίου Σέρραι σελ. 19. 30. ἐπὶ
τῶν λεγῶ λέγεται ἐν Σέρραις ἢ γυναικ' ἀρμένισε = παρεφρόνησε. ἐπομένως
ἀρμενοκρατοῦσα ἢ ἢ τὰ ἀρμενα κρατοῦσα, ἢ Πηδαλιοῦχος ἢ ἢ Θεοτόκος ἢ τὰς
φρένας παθούσας κρατοῦσα.

48 — ἐπὶ χρυσοκεντήτου ἐπιταφίου μετρίας τέχνης.

Διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Χ [=χατζῆ] Βαδέτης

ΣΤ'. — Ἡ Ἁγία Φωτεινὴ (Ἁγία Φωτίδα).

49 — Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου

1728
IC XC
NI KA

ΣΤΑΥΡΕ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

18 | 74

1728 ΙΝΔ. ΕΚΤΗ Σ'.

50 — Πρὸς δὲ ἡ ἐπιγραφή

ΔΗΑ ΓΥΙΝΔΡΟ

ΜΗC ΚΑΙ ΗΤΟΙ [=καὶ κτητόρων]

ΤΟΡΟΝ ΤΟΝ Α

ΝΑΚΑΙΝΗCΑΝΤΟ [N]

1728
IC XC
NI KA

ΤΟΥΤΟΝ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ CΤΕΡΕΩCΟΝ ΚΗΡΗC

1874

Ζ'. — Ἡ Ἁγία ἐπίσκεψις (Κοίμησις τῆς Θεοτόκου).

51 — Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας ἐπισκέψεως ἐπὶ τῆς εἰκόνης
τῆς Θεοτόκου ἀνέγνωμεν

«ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΕΠΙCΚΕΨΙC ΤΩΝ ΑCΘΕΝΟΥΝΤΩΝ

1859

§2— 'Επί σκεύους δὲ ἁγιασμοῦ (κοιν. μπακιράτσι)

† ΒΑΚΟΥΦΙ ΤΟ ΤΙΣ
ΑΓΙΑΣ ΦΟΤΙΔΑ 1755 †

Η'.— **Ο "Αγιος Συμεών.** 'Εν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Συμεών εὑρομεν ἀρχαιοτάτας ἀσθηροῦ Βυζ. τύπου εἰκόνας ΙC. ΧC Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ καὶ ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΑΚΑΤΑΜΑΧΗΤΟΣ

*Οπισθεν ταύτης εἶναι ἐξωγραφημένη ἑτέρα εἰκὼν της Θεοτόκου ἐπὶ μουσαμᾶ ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΑΚΑΤΑΜΑΧΗΤΟΣ Ἐπὶ ταύτης ἀντεγράφη ἡ νέα εἰκὼν.

§3— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑπὸ τὸν τύπον τῆς φιλοξενίας τῶν τριῶν Ἀγγέλων

† ΔΕΗΣΙC ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΜΠΡΑC ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΤΙ ΖΜΗ ΙΝΔ. Ι[Γ] (7048=1540).

§4— 'Επὶ δίσκου χαλκοῦ

Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου βακούφη 1813.

§5— 'Εν τῷ ναῷ τούτῳ εἶδομεν κώδικα μουσικὸν τοῦ 1272.

Θ'.— **Η Ἁγία Βαρβάρα.** Αἱ ἐν τῷ ναῷ ταύτης ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου εἰσὶν ἔργα τοῦ 1826.

'Εν τῇ γυναικωνίτιδι τοῦ ναοῦ εὑρηται παλαιὰ εἰκὼν (ῦψους 1,18 πλάτ. 0,78) ἐφ' ἧς εἰκονίζεται ὁ πᾶλαιός τῶν ἡμερῶν, κάτω δὲ ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα, κρατοῦντες φιλοφρόνως τὴν Θεοτόκον.

Ἡ παράστασις αὕτη εἰκονίζει τὴν κατὰ τοὺς ἁγιογράφους κολληκείαν τῆς Θεοτόκου (*).

(*) Τοιαύτης εἰκόνας εὑρισκομένης ἐν τῷ Καχριε-Τζαμί, φωτογρ. ἀπότυπον ἰδὲ ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3607.

56 — *Ἐν τῷ νάρθηκι εὑρηται ἡ ἐπιγραφὴ*

Η ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ
Τ(;) ΠΑΝΑΓΙΑ ΔΟΧΙΑΝΗ
ΜΑΡΤΙΟΥ Α
ΕΤΟΥΣ 1826

Γ. — **Ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῶν Γουναράδων.**

57 — *Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῷ ἐπικαλουμένῳ τῶν Γουναράδων ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου.*

+ Ἀνοικοδομήθη ὁ πα | ρον ναὸς τοῦ ἁγίου | Γεωργίου ἐπὶ Ἰα-
κώδου Μητροπολίτου Σερρῶν | καὶ διὰ δαπάνης Στεργίου. Χ. [= χα-
τζῆ] Ἀποστό | λου προσκυνητοῦ | τῆς Α'. Μαΐου 1838.

58 — *Ἐν τῷ ἱερῷ Βήματι εἶδομεν ἀρχαιοτάτην εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐφ' ἧς ἀνέγνωμεν*

«Ο ΕΛΕ | ΥΘΕΡΩΤΗΣ ΗΜΩΝ»

ΙΑ'. — **Ὁ Ἅγιος Γεώργιος (ἅγισμα Ζωοδόχου Πηγῆς).**

59 — *Ὁναὸς οὗτός ἐστι ἔργον συγχρόνου τέχνης κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπιγραφὴν*

+ Ἐπὶ | Γρηγορίου | Μητροπολίτου Σερρῶν | τὸ ἅγισμα τότε—
τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς | ἀνευρέθη | 1898 | .

*Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι εἶδομεν μεγάλην εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ἀναδομένην σχεδὸν εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους.*

ΙΒ'. — **Ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῶν μποστάν-
τζήδων.**

60 — *Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἀναγινώσκομεν :*

Πυρποληθεὶς ὁ ἱερός οὗτος ναὸς κατ' Αὐγουστον τοῦ 1871 | ἀνοι-
κοδομήθη τὸ 1872 ἔτος Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Μητροπο | λίτου ἁγίου
Σερρῶν Κυρίου Κυρίου Νεοφύτου | διὰ συνδρομῆς τοῦ Κ. Ἀθανα-
σίου Μπαμπάσκου Χ. Γεωργίδη.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου IC XC O ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ καὶ ΜΗΡ
ΘΟΥ Η ΡΙΖΑ ΤΟΥ ΙΕΣΣΑΙ

61 — 'Υπ' αὐτὴν ἀναγινώσκομεν

Λύσιν κακῶν δίδου Κύριέ μου | ὄλον ὄλωσ τῷ πόθῳ ᾧ παρθένε
βιον τὸν ἐμὸν ἀμαρτημάτων | πλέων ἀποκάθαρρον παρακαλῶ ταχέως
αὐτῶν πρεσβείαις οἱ περίξ σέ ὑμν | οὔσι αψμῆ (1748) Ἰανουα-
ρίου ιθ'.

Ἔργον ἄξιον λόγου

62 — Ἐπὶ τῆς εἰκόνοσ τοῦ ἁγίου Νικολάου

1794 δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Χατζῆ Μανολάκη Σηράκογλου.

ΙΓ. — Ὁ Ἅγιος Ταξιάρχης.

63 — Εἰς τὸ ἐκ μαρμῶρον ὑπέρθυρον χρυσοῖς γράμμασιν

† Αὕτη ἡ ἐκκλησία τῶν παμμεγίστων Ταξιάρχων ἀποτεφρωθεῖσα
κατὰ τὸ ἔτος 1849 αὔθις ἀνηγέρθη | διὰ προτροπῆς τοῦ Σεβασμιωτά-
του ἁγίου Σερρῶν Κυρίου Ἰακώβου συνδρομῆ μὲν | καὶ δαπάνη
πολλῶν φιλοχρίστων πολιτῶν τε καὶ ἀλλοδαπῶν ἐπι | μελεῖα δὲ καὶ
ἐπιστάσιζ τοῦ Κυρίου Γιαννοῦλη Δεσποτίδου | ἐν ἔτει σωτηρίφ
αων' (1880).

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου
εἰσὶν ἔργα συγχρόνου τέχνης.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι περιεσώθη λόγον ἀξία ἱερατικῆ ἔδρα τέχνης
Κλεινοβοῦ.

ΙΔ. — Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι. Ὁ ναὸς τῶν δώδεκα
Ἀποστόλων ναὸς νέος, οὐδὲν λόγου ἄξιον ἔχει πλὴν τοῦ ἐν τῷ
ἱερῷ βήματι μεταξὺ τῆς Ἁγίας Τραπέλης καὶ τῆς Προθέσεως βα-
θέως ἀγιάσματος, εἰς ὃ κατεβαίνομεν διὰ 3—5 ὑψηλῶν βαθμίδων.

63 — Ἐξώθεν τοῦ ναοῦ ἐπὶ πλακὸς

18	68
Μαίου	α
IC	XC
NI	KA

ΙΕ'.— "Άγιος Βλάσιος. Ναός σύγχρονος

64 — 'Επ' αὐτοῦ

+ 'Ανεκαινίσθη | ἐπιστάσιᾳ τοῦ | ἐπιτρόπου Γεωργί | ου Κων-
σταν | τίνου καὶ τῶν | λοιπῶν συναιτίω | των μηνὶ Μαρτίου 1. αωοθ.

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες ΙϞ ΧϞ Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑ-
ΤΩΡ καὶ ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΕΛΕΩΥΣΑ εἰσὶν ἔργα ἀνάξια λόγου.

'Εν τῷ ἱερῷ βήματι εἶδομεν πολλοῦ λόγου ἀξίαν παλαιὰν εἰκόνα
(1,15X0,75) Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΟΡΦΑΝΟΤΡΟ-
ΦΟΣ φέρων μετὰ περιλαιμίον φαινώλιον. "Οπισθεν ταύτης ἐξω-
γραφήθη ὁ νέος ἅγιος Νικόλαος.

Δεξιᾷ τοῦ ἁγίου εἰκονίζεται ὁ 'Ιησοῦς Χριστὸς δίδων αὐτῷ τὸ
ἱερὸν Ἐὐαγγέλιον, ἀριστερᾷ δὲ ἡ Θεοτόκος δίδουσα αὐτῷ μανδή-
λιον καὶ οὐχὶ ὠμοφόριον κατὰ τὴν συνήθη παράστασιν.

65 — 'Υπὸ τὴν εἰκόνα τῶν 'Αγίων Μ. μαρτύρων

Τέχνην μὲν ἤδε Κυριαζῆ Λινίτου χάριν δὲ παντάνακτος ἐξ ὕψους
φέρει—1828 φεβρουαρίου 8.

66—Πρὸς δὲ

Πονεῖ πᾶσα περὺς τε | ε ἐπιήμασι κλεινοῦ | 'Αρχιερῆ | εὐσεβέων
χριστιανῶν αωκζ [1827].

"Εργον τέχνης μᾶλλον καλῆς.

ΙϚ'.— 'Η 'Αγία 'Ελεούσα. 'Επὶ τοῦ εἰκονοστασίου

ΙϞ ΧϞ Ο ΒΑCΙΛΕΥC ΤΩΝ ΒΑCΙΛΕΥΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕ-
ΓΑC ΑΡΧΙΕΡΕΥC καὶ ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΕΛΕΩΥCΑ

67—'Υπ' αὐτὴν ἀνέγνωμεν

"Ανανδρε μήτηρ Παρθένε βρεφοτρόφει | οἰκτρὸν ἐκέτην σὸν θεο-
δόσιον σκέποι.

ἀνιστορήθη ἡ παροῦσα .σεβασμία εἰκὼν | τῆς 'Υπερχείας ἡμῶν θεο-
τόκου 'Ελεούσης | διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου |
Πρωτοσυγγέλου Κυρίου Θεοδοσίου Κουτλου | μουσιανοῦ εἰς μνημό-
συνον αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων αωλθ', (1832) φεβρουαρίου κδ'.

68—'Επὶ τῆς ἀψίδος, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται ἡ πλαιντέρα καὶ ἐξ τῶν ἀγίων ἱεραρχῶν συλλειτουργοῦντες,

Αὗται αἱ ζωγραφίαι τοῦ | ἱεροῦ βήματος ἐζωγρα | φήθησαν δι' ἐπιμελείας παρὰ τοῦ Κυρίου Λεοντίου Ἀρχιμανδρίτου | εἰς μνημό- σουνον αἰώνιον αὐτοῦ ἔτει 1878 Ἰουν. 20.

69—'Επὶ ἀργυρενδύτου εἰκόνοσ τῆσ Θεοτόκου ἐν τῷ προσκι- νηταρίῳ ἔργον συνήθουσ Βυζαντινῆσ τέχνησ τὸ ἔτος

«1766»

70—'Επὶ τοῦ Μεσημβρινοῦ τοίχου

+ Ἀνεκαιίσθη ὁ θεῖος αὐτός | καὶ πάνσεπτος ναός τῆσ ὑπερα | γίας Θεοτόκου Ἀγίας Ελεούσῆσ δι' | ἐπιμελείασ καὶ ἐξόδων τοῦ πα | νοσιωτάτου προηγουμένου Κυρίλλου | Κουτλουμουσιανοῦ καὶ τινων εὐ | σεβῶν χριστιανῶν συνδρομη | τῶν ἐν ἔτει αὐτῷ (1858) κατὰ μῆνα Μάρτιον.

71—'Επὶ τῆσ βρύσεωσ

† ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΤΛ [ΚΟΥΤ- ΛΟΥΜΟΥΣΙΑΝΟΣ] 1789 ΦΕΒΡ. 10.

72—'Υψηλότερον δὲ ἐπιγραφὴ τοῦ «1731»

ΙΖ'.—'Ο Ἅγιος Πεντελεήμων. Ἰὶ ἐπὶ τοῦ εἰκο- νοσιασίου εἰκόνεσ IC XC O ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝ- ΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ καὶ τῆσ Θεοτόκου, εἰσὶν ἔργα ἀνάξια λόγον.

'Εν τῷ ἱερῷ βήματι εὔρηται εἰκὼν τῆσ Θεοτόκου

ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ ΣΩΤΗΡΙΑ

73—'Επὶ εἰκόνοσ δὲ τοῦ I. X. ἐν τῇ γυναικωνίτιδι

† ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΙΩ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΥ- ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΖΡΛς [713Ε=1628]

74—'Επὶ τοῦ ἰδάφουσ

ΜΝΗΣΘΗΤΙ

ΚΕ (ΚΥΡΙΕ) ΤΩΝ ΔΟΥΛΩ

Ν ΣΟΥ ΛΑΖΑΡΩΝ

[ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ;]

ΙΗ'.—**Ἅγιος Ἀθανάσιος.** Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ, ΙC ΧC Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ καὶ τῆς Θεοτόκου εἰσὶν ἔργα ἀνάξια λόγου συγχρόνου τέχνης.

Ἐν τῷ ναῷ εὑρηται εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου, φέροντος φαινόλιον πολυσταύριον κεκοσμημένον διὰ τῶν γαμάτων.

75—Ἐπὶ τῆς ἔξω θύρας

Μετόχιον τῆς ἐν τῷ ἁγιονύμφῳ ὄρει ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας Ἐκκλησία Ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας ἐν ἔτει 1897 Αὐγούστου 20

+ 1830

Μ Α [=Μεγίστη Λαύρα]

76—Ἐπὶ τῆς βρύσεως

ΛΒ (=ΛΑΒΡΑ)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΥΔΩΡ ΑΞΑΣ
ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΧΡΗΜΑΣΙΝ ΥΔΩΡ ΕΙΣΑΞΑΣ
ΟΣΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΥΤΑΙ ΚΥΡΙΟΥ
ΕΡΓΟΝ ΙΔΕΤΕ ΕΜΟΥ ΤΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ
ΑΨΞ (1760) ΙΟΥΝΙΟΥ 2

ΙΘ'.—**Παναγία, κοινῶς Παναγούδα.** Ναὸς τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ΙC ΧC καὶ ΜΗΡ ΘΟΥ (ἀπλῶς)

77—Ἐπὶ ὄρειχαλκίνου δίσκου, ἐφ' οὗ ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ αἶρων σταυρὸν καὶ σημαίαν

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

78—Ἐπὶ ἀργυρενδέτον Εὐαγγελίου

«1756»

Κ'.—**Ἁγία Κυριακή.** Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκὼν

ΙC ΧC Ο ΤΩΝ ΟΛΩΝ ΘΕΟΣ

79—Ἐπὶ αὐτὴν

διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης Αἰκατερίνης Νικολάου 1858

80—Ἐπὶ δὲ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου

διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης Αἰκατερίνης Νικολάου 1858 χεῖρ Μηχαήλ

Ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες αὐταί εἰσιν ἔργα τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου
Μιχαήλ.

81— Ἐπὶ εἰκόνοσ τοῦ Ἁγίου Βλασίου ἔργου συνήθουσ τέχνησ

Διὰ συνδρομῆσ καὶ δαπάνησ τοῦ εὐλογημένου ρουφετίου τῶν ἐν
Σέρραισ Βακάλιδων εἰσ μνημόσунον αὐτῶν ἐν ἔτει 1830

Ἰακώβου Νικολάου (ἐνοεῖται χεῖρ)

82— Ἐπὶ εἰκόνοσ τοῦ Ἁγίου Μητᾶ Βίκτωροσ καὶ Βικετίου

Διὰ χεῖροσ Ἀθανασίου Ζωγράφου υἱοῦ Χρήστου ἐκ Κωμοπόλεωσ
Κρουσσόβου Διὰ συνδρομῆσ καὶ δαπάνησ τευλογημένου ρουφετίου
χαλθατζίδων εἰσ μνημόσунον τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν 1832
ἐν μηνί Ἰαν. 20

83— Ἐπὶ εἰκόνοσ τῆσ Γεννήσεωσ τοῦ Χριστοῦ, κειμένησ ἐπὶ
τοῦ εἰκονοστασίου

Μάγοι ἐξ ἀνατολῶν ἤλθον προσκυνῆσαι Χριστόν τόν γεννηθέντα
ἐν Βηθλεὲμ τῆ πόλει.

Διὰ συνδρομῆσ καὶ δαπάνησ τοῦ ρουφετίου βογιατζήδων εἰσ μνη-
μόσунον αὐτῶν 1832 χεῖρ Ἰακώβου Γιακουμή Ν. Μελενικίου.

Ἔργον μᾶλλον καλῆσ τέχνησ· ὁ ζωγράφοσ δανείζεται ἱκανῶσ ἐκ
τῆσ Δυτικῆσ τέχνησ.

ΣΗΜ. Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι εἶδομεν δύο ὠραίας παλαιὰσ εἰκόνασ τοῦ Ἁγίου
Νικολάου.

ΚΑ.— Ὁ Ταξιάρχησ. Ἐν τῷ ὑπὸ πυρκαϊᾶσ ἠρειπω-
μένῳ ναῷ τούτῳ διασώζεται πληθὺσ ἀγγελίων τῶν χάριν τῆσ εὐή-
χου ἀκουστικῆσ ἐν τοῖσ ναοῖσ ἐντοιχιζομένων.

ΚΒ.— Παναγία τῶν Βλαχερνῶν. Τοῦ ναοῦ τούτου
πρὸ πολλοῦ ἠρειπωμένου ὄντοσ διεσώθη μόνον ὁ μύαξ.

ΚΓ.— Ἁγιοσ Γεώργιοσ. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου
Γεωργίου.

84— Ἐπὶ τοῦ τοίχου

« Ὁ ἱερόσ οὔτοσ ναόσ τοῦ ἁγίου
Γεωργίου μετὰ τὴν πρὸ 400
ἑτῶν καταστροφὴν καὶ ἐρή

μωσιν αὐτοῦ ἠὺδόκησεν
ὁ Πανάγαθος Θεός ἕνα ἀνανεω
θῆ καὶ ὠραῖσθῆ ἐφέτος τῷ
1864 ἐπὶ ἡγουμενείας τοῦ
γερωθεοδοσίου συνδρο
μῆ τῆς ἱερᾶς Μονῆς καὶ τῶν
εὐσεβῶν χριστιανῶν.
Σέρρας

Δ
ΠΡ 1864

ΚΔ'.—**Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Προδρόμος, Μειτόχιον**
τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

SS—*Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου*

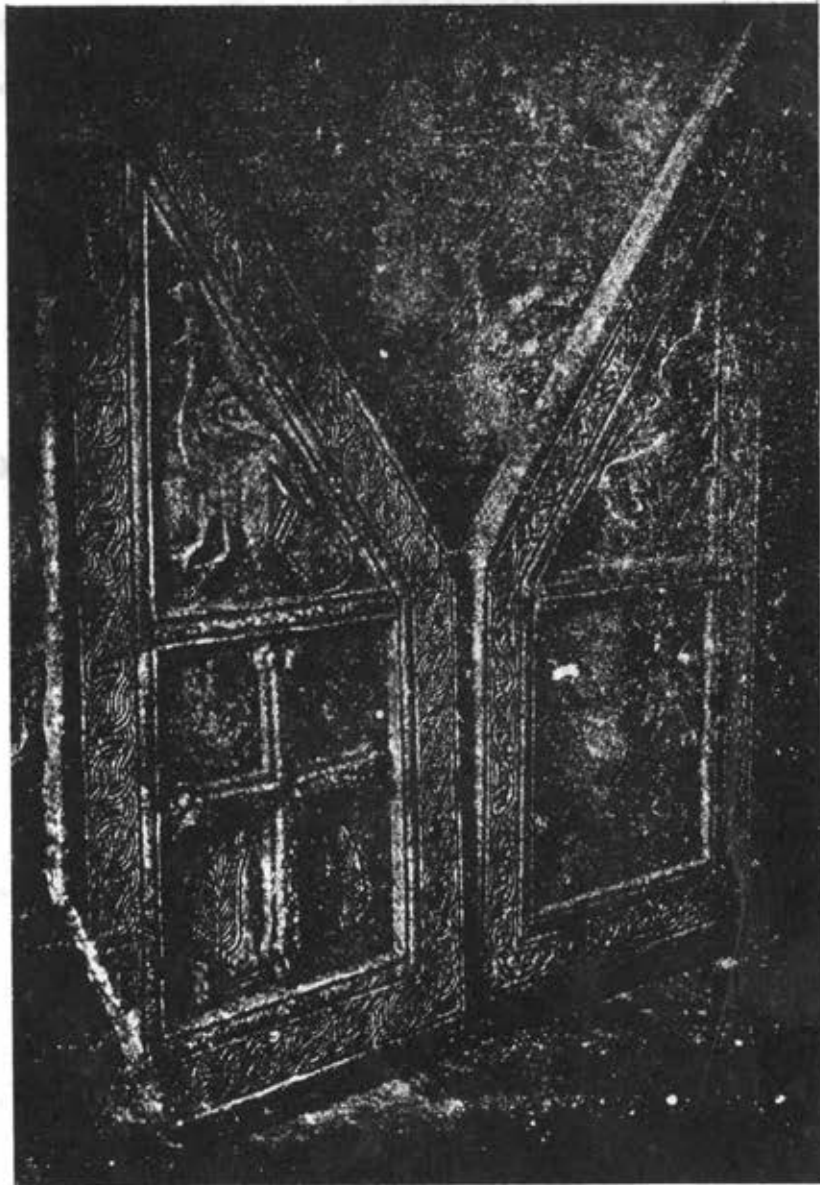
+ αὕτη ἡ ἱερὰ ἐκκλησία | τοῦ τιμίου Προδρόμου ἀνη | γέρθη ἐκ
θεμελίων τελεία δαπάνη καὶ ἐξόδοις τῶν μοναστηριακῶν μας συνα-
δέλ | φων Σιλθέστου καὶ Καλλι | νίκου τῶν Μοναχῶν καὶ αὐτα |
δέλφων τῶν ἐπικαλουμένων | Νικολάου Κοβάτση ὄγλου καταγομέ |
νων ἐξ Ἀγαρνανίας καὶ συγγενῶν | τοῦ ποτε ἀοιδίμου Μητροπολί-
του Σερρῶν Στεφάν | ου 1819 κατὰ Μάϊον.

ΚΕ'.—**Παναγία ἡ Ἀειόκαλη. Ναὸς τῶν Γερεθλίων**
τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ συνοικίᾳ τῇ ἐπικαλουμένῃ Ἀειόκαλη.

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
Θεοτόκου ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΙΛΕΟΥΚΑΛΙΣ ἀντὶ ἡ λ ι ο κ α λ -
λ ο ς, εἶδὸν ἔργα συνήθους συγχρόνου τέχνης.

SG—*Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐφ' ὕγρασις*

Ἀνεκαινίσθη ὁ εὐαγῆς οὗτος ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῆς περι-
κλεοῦς | Πατριαρχίας κυρίου Γρηγορίου δι' ἐξόδων μὲν καὶ ἀδραῖς δαπά-
νης τῆς | πατριαρχικῆς σεβασμίας Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς
Εἰκονοφοί | νίσσης δι' ἐπιμελείας δὲ καὶ ἐπιστασίας τοῦ πανοσιωτάτου
ἀγίου προηγου | μένου τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγάλης
τοῦ Χριστοῦ Ἀγίας Ἐκκλησίας κυρίου Ἀκακίου αὐτόχθονος (Σερραίου)
κατὰ τὸ αὐλῆς (1836) σωτήριον ἔτος.

Εἰκὼν 4.

Ὁ παρὰ τὸν νάρθηκα τῆς Μητροπόλεως Σερρών ἀνευρεθεὶς
ἐπισκοπικὸς θρόνος 16'—17' αἰῶνος. (σελ. 50).

87—'Επί τῆς εἰκόνης τοῦ Προδρόμου

'Η σύλληψις τοῦ τιμίου Προδρό | μου |
ἱστορήθη ἢ παροῦσα σεβασμία εἰκὼν | ἔτει αωιβ (1812) Δύγ. ιζ'.
'Η πρώτη εὑρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου χεῖρ Ἰωαννι
κίου Ἰορδάνου Βίτο (¹)

88—'Επί τοῦ δυτικοῦ τοίχου

ΠΡΓΜΟΣ ΤΗΣ Φ. Ν. Κ. (=Προηγούμενος τῆς
ΑΚΑΚΙΟΣ Φοινικοσίσεως) (²)

89—Καὶ κατωτέρω μετὰ μέγαν κεραμοπλαστικὸν στανρὸν

Ἦ θεατὰ μου εἰσελθε μετ' ἀγίας εὐλαθείας
εἰς τὸν περικαλλέστατον ναὸν τῆς Παναγίας
ἐκτίσθη μὲν τῇ χάριτι τῆς πάντων βασιλείσεως
διὰ δαπάνης δὲ ἀδρᾶς Μονῆς τῆς Κοσφοινίσεως
ἐπιστασίᾳ δὲ πολλῇ τοῦ πανοσιωτάτου
Κυρίου Ἀκακίου τοῦ καὶ Ἀρχιμανδρίτου
ἐκ τῆς αὐτῆς ὑπάρχοντος Μονῆς ὡς προελέχθη
καὶ καθηγούμενος αὐτῆς πολλακίς ἐξελέχθη.

90—'Οπίσω τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐπὶ θυρίδος

'Ο προηγούμενος Ἀκάκιος. ἐν ἔτει αωλζ' (1856) Ἀπριλίῳ κ'.

91—'Επί τῆς βρύσεως

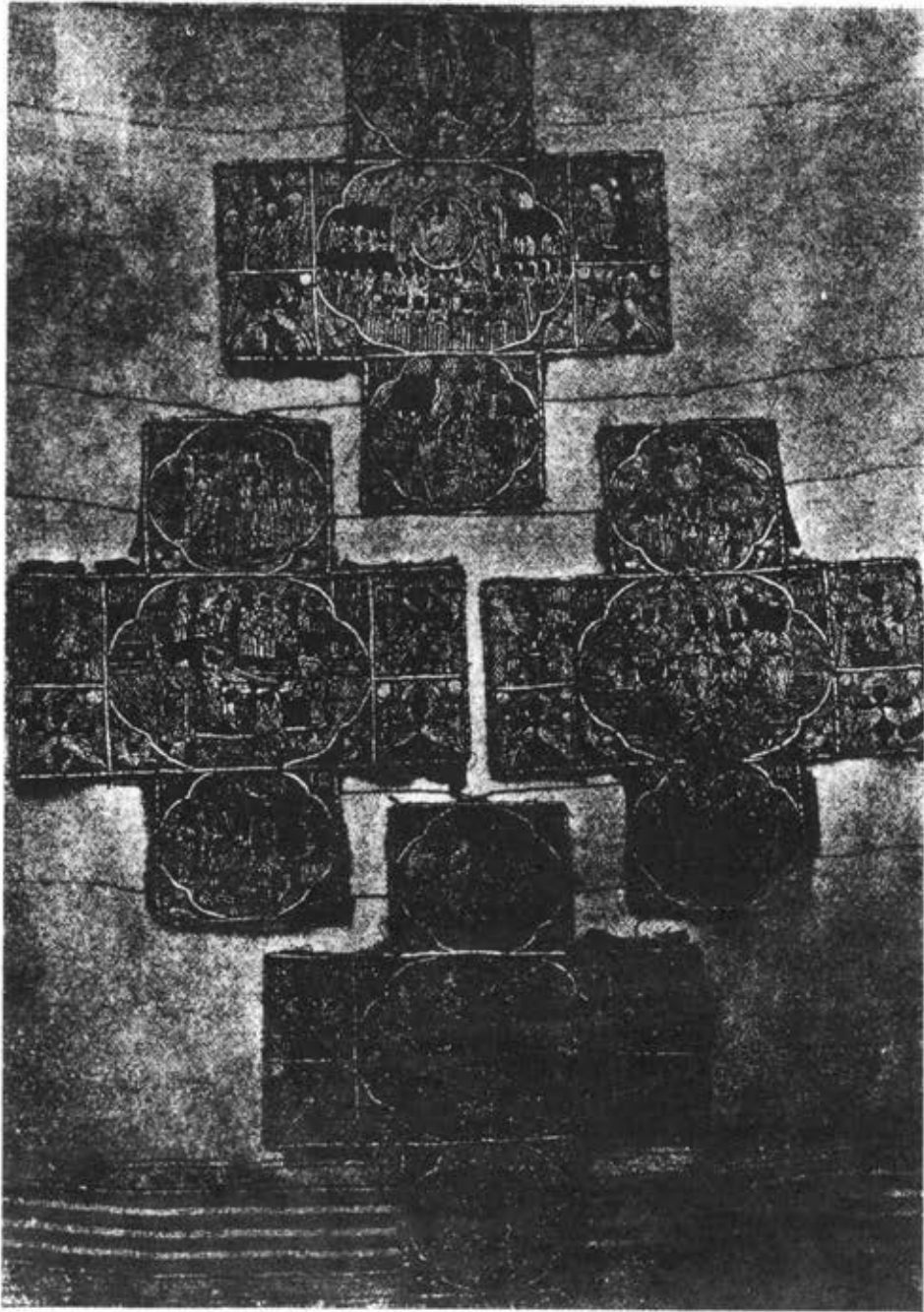
αω [1800] Μαρτίου κε'

'Από τὸν εὐγενέστατον Κύριον Δημητράκη
ἀφιερῶθη τὸ παρὸν ἀναβρυκὸν νεράκι
Γιὰ ψυχικὸν μνημόσυνον αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς του
Κωνσταντίνου προσκυνητοῦ ἀξίως ὁ μισθὸς του
τῆς Κυρίας Ἡλιόκαλης.

(¹) Τὸ ὄνομα Βίτο, σὺνηθες παρ' Ἀλβανοῖς, ἀκούεται ἐνίοτε ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ.

(²) Αὕτη καλεῖται καὶ Εἰκοιοφοίνισσα, Εἰκοσοφοίνισσα καὶ Κοσφοίνισσα.

Εἰκὼν 5.

**Χρυσόκέντητοι σταυροὶ ὠμοφορίου τῆς Μητρο-
πόλεως Σερρών. (σελ. 52).**

Ἐν τῷ ναῷ εἶδομεν λόγον ἄξια ὀστεογεγλυμμένα ἀναλόγια ψαλιτῶν. (φωτογραφικὸν ἀπότυπον λιθογραφικῆς εἰκόνος τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ὑπ' ἀριθ. 5404).

Περὶ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ ναοῦ Ἄειόκαλη, ὃν πολλαχῶς καλοῦσιν Ἰλεούκαλις, Ἐλεούκαλλις, Ἡλιόκαλη ἢ Ἡλιόκαλλος ὄρα Βυζ. Χρονικὰ Πετροπόλεως τομ. α' σελ. 676—677 Φιλίστωρ. σελ. 211—212. Α. Π. Κεραμέως. Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, παρὰ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλ. παραρτ. τ. XVII σελ. 19 — 21. 29. Παπαγεωργίου. Αἱ Σέριραι σελ. 67.

Περὶ τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ὄρα Βυζ. Χρονικὰ Πετροπόλεως. τομ. Γ'. σελ. 203.

ΚΣ'. — Ἡ Εὐαγγελίστρια. Ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν τῇ συνοικίᾳ κάτω Καμενίκης, οὐδὲν λόγον ἄξιον ἔχει, πρὸ εἰκοσαετίας μόλις ἰδρυθεὶς, καθ' ἣν ἔδωκεν ἡμῖν πληροφορίαν ὁ σοφὸς φιλολόγος φίλος ἡμῶν κ. Ἰω. Τσικόπουλος.

ΚΖ' — Ἄγιοι Ἀνάργυροι. Ναὸς κείμενος ἐν τῇ συνοικίᾳ τῇ ἀναμνησκούσῃ ἡμῖν τὴν παλαιὰν τῶν Αὐτοκρατόρων Καντακουζηνῶν εὐκλείαν, ἐξ ἧς καὶ νῦν Τουρκιστὶ λέγεται «συνοικία Κατακονόζ».

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες· ΙC. ΧC. Ο CΩΤΗΡ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΕΛΕΟΥCΑ, εἰσὶν ἔργα συγχρόνου τέχνης.

Ἐπερᾶνω τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς ὁ ναὸς ἔχει κιβώριον.

ΘΖ — Ἐξώθεν ἐπὶ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἐπὶ μαρμάρου, δεξιᾷ μὲν

Ἐλέψ Θεοῦ καὶ ἀντιλήψει τῆς
θεοστέπτου κυριαρχίας τοῦ
σεβασμιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ
Δεσπότη κυρίου ἡμῶν κυρίου Νεοφύτου
καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας κυρίου Χ' Κων
σταντίνου Χρυσάφη διὰ δαπάνης καὶ γεν
ναίας συνδρομῆς θεοφιλῶν ἀνδρῶν τε
καὶ γυναικῶν Κατακονοζλήδων ἀνηγέρθη

ἐκ βάρων ὁ περικαλλῆς ⁽¹⁾ οὗτος ἱερός ναὸς τῶν
ἀγίων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων ὧν τούτου θεοσεβῶν κτιν
εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἡμῶν τῶν αἰμνήστων— {τόρω-
Σέρρας τῆ 30 Μαΐου 1867.

93— Ἀριστερᾷ δὲ

Ἐρωτᾶς τίνος ἐστὼς πρὸ τῶν προθύρων
ἀγαστὸς ναὸς τῶν θείων Ἀναργύρων
ἀνεκαινίσθη Θεοῦ τῆ βοηθείᾳ
Δημητρὶ Ἀθανασίου τῆ προθυμίας
Θεὸς οὖν αὐτῷ πρεσβεῖα τῶν ἀγίων
δώη τὴν συμπλήρωσιν τῶν σωτηρίων.

94— Εἶτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μαρμάρου τὸ ἐπίγραμμα

Ἐν ἱεροπόλει ⁽²⁾, ξεῖν' εἰσορῶν ἱερόν δόμον, ἴσθι
ναόν Ἀναργύρων τόνδε μ' εὐκτίμενον
Ἀρχιερεῆος ἐπὶ Χρυσάνθου κφδαλίμοιο
τῆ Δημητρίου κηδομοσύνη πυκινῆ
Ἀθανασιάδεω, ἀνδρὸς τυχθέντα ἀγακλειτοῦ
Ἡπίρου δ' ὅς ἐῆν ἡγαθέης γεγάων αωιζ (1817).

95— Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ⁽³⁾

Ὁ θεῖος οὗτος ναὸς ὠκοδομήθη.
φαιδρός ἐκ βάρων πάνυ μετεκοσμήθη.
ὑπερθεν νεύσει καὶ θεῖα προμυθ[ε]ία.
ὑπερμαχία (:) γενναία προστασία
Δημητρίου Ἀθανασίου, γόνου κλεινῆς Ἡπίρου.
πλήρους πέλοντος θείου ζήλου ἀπίρου
Δαπάνη ναοῦ καὶ ἐνοριτῶν ἀπάντων
καὶ τῶν μετ' αὐτῶν εὐσεβῶς συντραξάντων
εἰς αἶνον, δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ σεπτῶν μαρτύρων
τῶν ἐνοικούντων ἐν αὐτῷ θείων Ἀναργύρων

(1) Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ γέγραπται Π ε ρ ι κ α ῆ ς.

(2) Ἴσως οὕτως ἐκάλεσεν ὁ ποιητὴς τὴν συνοικίαν Κατακονόζ, ὡς ἰδιοκτη-
σίαν τῆς I. Μονῆς Εἰκονοφοιήσεως.

(3) Ταύτην μικρὸν πρὸ ἐμοῦ παρόντος ἀνέγνω ὁ δημοδιδάσκαλος κ. Δημ.
Ζωγραφίδης Σεραῖος.

ὧν δὴ αὐτοῖς ὁ Κύριος μονάς τὰς αἰωνίους.
τὰς μήπω πεπληρωμένας τ' ἐκείνας τὰς αἰδίους
ἐν ἔτει τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ τε ἑβδόμῳ
ἐπὶ ἀρχιερέως τε Χρυσάνθου τοῦ τηλαυγῶς ἰθύνοντος τὰ ἐν
τῷ θείῳ δόμῳ
πύνημα Ἰωάννου Διδασκάλου τοῦ ἐξ Ἀγράφων.

ΚΗ'.— **Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Κρουονερίτης⁽¹⁾.**

*Τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Σέρραις ναῶν, κυκλικὴν ἔχων ἐν σχήματι
σταυροῦ ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν.*

96— *Ἐπὶ τοῦ τοίχου*

Ο ΙΕΡΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟ 400
ΕΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ ΚΑΙ ΕΡΗ
ΜΩΣΙΝ ΑΥΤΟΥ ΗΥΔΟΚΗΣΕΝ
Ο ΠΑΝΑΓΑΘΟΣ ΘΕΟΣ ΙΝΑ ΑΝΑΓΩ
ΘΗΙ ΚΑΙ ΩΡΑΪΣΘΗ: ΕΦΕΤΟΣ ΤΩ:
1864 ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ
ΓΕΡΩ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ, ΣΥΝΔΡΟ
ΜΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΕΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Δ
ΣΕΡΡΑΣ ΠΡ (=Προδρόμον) 1864

*Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, ἀντὶ τῆς συνήθους εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ, εἰκονίζεται ἡ Ἁγία Τριάς· ἀντὶ δὲ τῆς τῆς Θεοτόκου, ὁ
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.*

*Περὶ Χρυσοβούλου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ πρε-
σβυτέρου περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου, τοῦ μὲν τοῦ 1298 τοῦ δὲ τοῦ
1309, ὡς καὶ περὶ τοῦ Ἐκδοτηρίου γράμματος τοῦ 1344 Ὑπο-
μονῆς τῆς Μοναχῆς καὶ ἕτερα περὶ τοῦ ναοῦ τούτου, ἰδὲ Παπαγ-
Σέρραι. σελ. 71—74.*

97— *Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Ἁγ. Τριάδος, ἔργου συνήθους
Βυζ. τέχνης.*

*Ἁγία Τριάς ἐλέησον καὶ σῶσον τοὺς ἐν Σέρραις γεωργοὺς τῶν
φυτευτῶν τοῦ καπνοῦ καὶ ἀξίωσον αὐτοὺς ἐν τῇ οὐρανίῳ βασιλείᾳ
σου τῷ .αωξδ (1864) ὄχρ (=διὰ χειρός) Ἰακώβου Ν. Μελενίκου.*

(¹) *Περὶ τούτου ἰδὲ Παπαγεωργ. Αἱ Σέρραι. 1899. σελ. 70.*

98—'Επί τῆς εἰκόνοσ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ

Δι' ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῦ εὐλογημένου Ἰσαφίου τῶν ἐν τῇ ἄνω καὶ κάτω Καμενίτζι Γεωργίου, οἷς ἡ Δέσποινα εἶη σκέπη καὶ βοήθεια τῷ 1864.

99—'Επί τοῦ μαρμαρίνου εἰκονοστασίου, κεκοσμημένον δι' ἐτίρον κροκαλοπαγοῦσ μαρμάρου

Θῦτος ὁ μαρμαρένιος τέμπλος
κατεσκευάσθη ἐκ τῆσ περιου
σίας τοῦ μακαρίτου συναδέλφου
μασ Δωροθέου ἱερομονάχου
δι' ἐπιστασίας Θεοδοσίου ἡγουμέ
νου καὶ εἶη εἰς μνημόσυνον
αὐτοῦ διὰ χειρός δὲ Γεωργίου Ἰω
Βροντινοῦ 1866 Ἰουλίου 8.

ΚΘ.—'Ο Ἅγιος Δημήτριος. Παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεώργιου τοῦ Κρνονερίτου.

100—'Επί τῆσ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνοσ IC. XC. Ο
CΩΤΗΡ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

-δέησισ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀκακίου μοναχοῦ-.

101—'Επί τῆσ εἰκόνοσ ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΠΑΝΤΑΝΟΥCΑ
ΕΤΟΥC .ZPMB' (7142=1634)

Λ.—'Ο Ἅγιος Νικόλαοσ. 'Επί τοῦ ὑπερθεν τῆσ πόλεωσ φρουρίου τῶν Σερρών κείται ἡρειπωμένον τὸ ἀρχικῶσ περι-
κομφον σταυροειδοῦσ ἀρχιτεκτονικῆσ κατόψεωσ ναῖδιον τοῦ ἁγίου
Νικολάου μετὰ πολλῶν ἐντετοιχισμένων ἀγγείων χάριν τῆσ εὐή-
χου ἀκουστικῆσ⁽¹⁾. (φωτογραφικὸν ἀπότυπον τοῦ ναῖδίου ὑπ' ἀριθ.
3388. ἀρχιτεκτονικὴ δὲ κάτοπισ ὑπ' ἀριθ. 3256).

(¹) 'Επί τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ φρουρίου εὕρηται Ἑλληνικὴ κεραμοπλα-
στικὴ ἐπιγραφὴ, οὐδόλωσ δὲ Σλαβικὴ κατὰ τὸν Π. Δραγάσην, (ιδὲ ἐν τοῖσ
Μακεδονικοῖσ Δήμητσα' 1874. σελ. 586. σημ. 1. Δήμητσα ἢ Μακεδονία
1896. σελ. 666 καὶ 679. πρβλ. Παπαγ. Σέρραι σελ. 14, (ἐκτός ἐὰν τοιαύτην
νοῶσι τὴν πρὸσ τ' ἀριστερὰ τοῦ Πύργου λίαν ταυθὴν κατεστραμμένην κεραμο-

Ἐπεσκέφθημεν τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς πόλεως Σερρών Βι-
βλιοθήκην καὶ ἐξητιάσαμεν τὰ ἐν αὐτῇ χειρόγραφα, ἐν οἷς εὔρο-
μεν πολλοῦ λόγου ἄξιον τὸ ἐπ' ἀριθ. 1 μουσικὸν χειρόγραφον
(0,18×0,26), γραφὲν τῷ 1275 ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ
Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου.

102 — Ἐν αὐτῷ ἀνέγνωμεν

+ Ἐκτίσθη τὸ παρῶν ἑναρμόνιον μέλλος νεύσει τε παντοκράτο | ρι⁽¹⁾
Κῆ⁽²⁾ Θεοῦ τοῦ ὑψιμέδου. ἐξοδου τε καὶ μόχθου βαρσανοῦ φρίου |
θύτου ὀρητήτω δὲ γώρας ἀχαΐας νήσο πελώπου χειρός | ἐκπονύματος
τρισαθλίου Νικηφόρου τοῦ Ρόξη οἰκήσεώς τε | ὑπάρχοντος ἐμβρίου τῆς
Ἑπείρου κήκλοχρόνων κατέχοντος χειλιάδος ἐξάστε ἐπτακοσίου ὀγδοή-
κοντα τρίτης [6783=1273] ἴνδικτος δὲ τρεχού | σης τῆς τρίτης σκή-
πτρου κατέχοντος Ρωμαίων τῶν εὐθύνων | Μιχαὴλ κρατίστου Ἄνακτος
Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου | οἱ ἀναπτύξαι μέλλοντες τὸ παρὸν τε κοιμή-
λιον τῷ ἔχοντι | καὶ γράψαντι τὴν συγχώρησιν φήσετε εἰ καὶ ταύτην
με | λλοντες φοιτᾶν ἢ τριάς παροχεῖ σαυτῶν εὐδοκίας.

Τοῦ κώδικος τούτου ἐπὶ μᾶς φωτογραφικῆς πλακὸς ἐφωτο-
γραφήσαμεν δύο σελίδας περιεχούσας μετὰ μουσικῶν σημείων τὰ
στιχηρὰ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.

πλαστικὴν ὡσαύτως ἐπιγραφὴν), ἣτις πολλαχῶς ἀνεγνώσθη καὶ ἐδημοσιεύθη
«Πύργος. . . Ἑλένης ὃν ἔκτισε» καὶ «Πύργος Αὐγούστου Βασιλέως ὃν
ἔκτη(ι)τεν Ὀρέστης». (Δήμητσα ἢ Μακεδονία 1896· ἀριθμ. 820 καὶ ἀριθ.
831. Παπαγ. Σέρραι. 1894. σελ. 15. Πίναξ II. III.) καὶ «Πύργος αὐγούσ[της
Ἑ]λένης ὃν ἔκτησεν [ἔκτισεν] Ὀρέστης» (Βυζ. Χρονικά. τόμ. Α'. σελ. 675)
ὁμολογοῦμεν δ' οἰκταίτοι ἐπανελημμένως ἐμελετήσαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην
καὶ ἐφωτογραφήσαμεν (φωτ. ὑπ' ἀριθ. 3389), δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀναγνώσωμεν
ἀναμένομεν δὲ ἀκριβὲς ἰχνογράφημα τῆς κεραμοπλαστικῆς ἐπιγραφῆς ταύτης
παρὰ τοῦ καλοῦ φίλου Σερραίου καλλιτέχνου κ. Κίμωνος Λόγγη. ὅτι ὁμοῦ
ἢ ἐπιγραφὴ οὐδὲν στοιχεῖον Σλαβικὸν ἔχει, περὶ τούτου οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν.
Τὸ ἐπὶ τῶν γραμμάτων δὲ ἰχνογράφημα, ὅπερ ὁ κ. Παπαγεωργίου (Σέρ-
ραι σελ. 15) ὡς περικεφαλαίαν ἐκλαμβάνει, ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν μᾶλλον ἡμῶν
ὡς κανίκλωμα Βασιλικῆς ὑπογραφῆς· τοῦλάχιστον τοιαύτην ἀντίληψιν ἐμποεῖ
τὸ κεραμοπλαστικὸν σχεδιογράφημα τοῦτο.

(¹) Ἀντὶ Παντοκράτορος.

(²) Ἀντὶ Κυρίου.

«— Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ . . .»
«— Τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ γεννηθέντος . . .»
«— Ἡ Βασιλεία σου Χριστέ ὁ Θεὸς . . .»
«— Τι σοι προσενέγκωμεν Χριστέ . . .»

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3387.

103— Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ κ. Κασάμπογλου ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου 0,40×0,21.

† ANACTA
CIOY ANAC
KAI CYMBIOY
AYTOY MA
TPΩNAC

Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου. (¹) Τῇ 8 Αὐγούστου 1903 μετέβημεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου (εἰκ. 6), ὧραν περίπου τῶν Σερρῶν ἀπέχουσαν, ἐν ἣ 30 περίπου μοναχοὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ ἐναρέτου ἡγουμένου κ. Χριστοφόρου ἐφησυχάζουσι. Ἐνταῦθα γονυκλιεῖς καὶ μετὰ πολλῶν συγκινήσεων, ἃς προκαλοῦσιν αἱ ποικίλαι σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἠσπάσθημεν τὸν τάφον Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλωσιν Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ περίσεμνος οὗτος τάφος, ὁ τοσαύτας ἀναμνήσεις εἰς τὴν καρ-

(¹) Κεῖθ' ἃ ἐκ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως πληροφοροῦμεθα (Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πειρουπόλ. Τόμ. α' σελ. 683), περὶ τῆς Μονῆς ταύτης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκ σελίδ. 39 ἐξεδόθη ρωσικὴ μονογραφία, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας κατεγράφοντο τὰ ἐν τῇ Μονῇ εὑρισκόμενα τεμάχια ἱερῶν λειψάνων. Τὴν μονογραφίαν ταύτην μάτην ἐζητήσαμεν ἐν ταῖς Ἀθήνησι Βιβλιοθήκαις. Ὡσαύτως κατὰ πληροφορίας τοῦ αὐτοῦ κ. Α. Κεραμέως κατάλογον τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς συνέταξεν ὁ κ. Μην. Μηνωῖδης. Εὔρηται δὲ ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Βιβλιοθήκῃ (Βυζ. Χρονικὰ τόμ. α' σελ. 683).

Εἶκον 6. — Ἡ παρὰ τῆς Σίβρας Ἱ. Μονὴ τοῦ Προδρόμου. ἐν ἧ ὁ τάφος τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἑλθεῖν Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενοβίτου τοῦ Σουλταίου.

διὰν τοῦ Ἑλληνοῦ ἐξεγείρων, εἶναι ἀπλῆ μαρμαρίνη πλάξ, μήκους 1,84 πλ. 0,80, κειμένη χαμαὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου νόρθηκος.

104.— Ἐπ' αὐτῆς ἀναγινώσκομεν

ΤΑΦΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΠΑΤΡΙ
ΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕ
ΩΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΑΥΤΗΣ
ΘΓΕΝΕΤΟ ΔΕ Η ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ
ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ
ΕΤΟΥΣ 1854 ΜΑΙΟΥ 7, ΕΠΙ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ ΚΛΕΙΝΟΥ
ΑΝΘΙΜΟΥ ΚΟΥΤΑΛΙΑΝΟΥ ΕΠΙ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΕΡΡΩΝ
ΚΥΡΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΑΤΜΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑ
ΧΟΥ ΣΕΡΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
Β3;ΑΛΗ ΤΟ ΣΙ (¹).

105— Ἐπὶ ἐτέρας δὲ πλακός(²) ἐπὶ τοῦ τοίχου

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἐν μακαρίοις Γεννάδιον τὸν Σχολάριον | Πα-
τριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κείμενον ἐν τῇ | παρὰ Σέρρας Ἱερῆ
Μονῇ τοῦ Τιμίου | Προδρόμου | ,ωνδ.

Ἦδε μὲν ἡ Προδρόμοιο Μονὴ τὴν κόσμος αἰεῖδει.
ἡ πολιτὴ μητὴρ Μακεδόνων ζαθίων :
ἤδε δὲ Γενναδίου πατριάρχεω, τοῦ κλέος εὐρύ.
νεκροδόχος λάρναξ ἀθανάτου φθιμένου :
ὦ δειλαὶ γενεαὶ θνητῶν. γρονίη τε κάκωσις
καὶ μοίρη στυγερῆ χριστιανῶν προτέρων :
βαιὸν καὶ μόγις εὐρατο χούν δε πάσαν ἐπῆλθε
γῆν ἀρετῆ, σοφίη, εὐσεβίη, καμάτοις :
ἀλλὰ καὶ ὡς ἐνθένδε μάκαρ νεκρὸς τετρααίων
ἀντιβίους ἀγχι βώννυσι δ' ἐμφυλίους.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τοῦ τάφου ὑπ' ἀριθ. 3392,

(¹) Πρβλ. Παπαγεωργίου. Αἱ Σέρραι. 1894. σελ. 91.

(²) Πρβλ. Παπαγεωργίου. Αἱ Σέρραι. 1894. σελ. 91.

106 — Ἐπὶ τοῦ τάφου (0,70 × 0,63) Ἰωαννικίου τοῦ κτήτορος τῆς Μονῆς

Τάφος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν | Ἰωαννικίου ἐπισκόπου Ἐζεβῶν | καὶ πρώτου καθιδρυτοῦ τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς θείου δὲ τοῦ Με | τὰ ταῦτα κτήτορος αὐτῆς | καὶ Μητροπολίτου Ζηχνῶν | Ἁγίου Ἰωάννου. | ἐγένετο δὲ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψ | ἄνων αὐτοῦ κατὰ τὸ 1854 ὅτε καὶ ἡ τοῦ Γενναδίου Πατριάρχου καὶ | ἡ τοῦ Α. Ι. (= Ἁγίου Ἰωάννου) τοῦ κτήτορος.

107 — Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἔξω νάρθηκος

ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΑΣΙΟΥ ΝΑΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ
ΓΕΡΑΚΗ ΤΩΝ ΤΖΑΧΑΤΖΙΔΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΕΙΣ ΜΝΗ-
ΜΟΣΥΝΟΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.

108 — Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἔξω νάρθηκος περὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου

Αὕτη ἡ Ἱερὰ ζωγραφία ἐξωγράφηθη διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν τῆς Ἄνω Βροντοῦ 1832.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ πρώτου νάρθηκος εἰκονίζεται ὁ Ἰησοῦς, φέρον· πολυσταίριον ἄνευ ὁμοφορίου.

109 — Ἐπὶ ἔξω τοῦ νάρθηκος

+ Ὁ νάρθηξ οὗτος ἀνηγέρθη ἐκ βάρων | ζήλω μὲν καὶ πάσῃ δαπάνῃ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου Χατζῆ Ἰωάννου Ἀθανασίου ἐκ Βροντοῦ διὰ προτροπῆς δὲ | καὶ ἐπιστάσεως τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ τῶν πανοσιωτᾶτων Χατζῆ Δανιὴλ Ἠγουμένου καὶ τοῦ Θεοδοσίου 1849.

110 — Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ δευτέρου νάρθηκος ἀνορθογράφως.

+ Ἀνεκαινίσθη καὶ ἀνεστορήθη οὗτος ὁ θεῖος καὶ περικαλλῆς ἄρτηξ τῆς σεβασμίας καὶ | βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου | Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου δι' ἐξόδων τῶν τιμίων ἀδελφῶν | Χατζῆ Κωνσταντίνου καὶ Χατζῆ Σιλδέστρου Μοναχοῦ τοῦ ποτε | Νικολάου Κοβατζιόλου ἐκ πόλεως Σερρῶν ἡγουμενεύοντος | τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις Κυροῦ Χριστοφύρου ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7513 ἐν ἔτη σωτηρίῳ 1803 ἐν μηνὶ Ἰανουαρίου 3.

111—*Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ Καθολικοῦ ἐντὸς τοῦ ναοῦ*

Εἰς δόξαν τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου
Τριάδος | τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμήν |
Διὰ τῆς θερμῆς προστασίας καὶ ἀόκνου ἐπιμελείας τῶν τριῶν ἐπι-
τροπευόντων | σεβάσμιωτάτων γερόντων Κυροῦ Ματθαίου Παρθενίου
καὶ Δαμασκηνῶ τοῦ τιμίου | αὕτη ἡ πάγκαλος καὶ θεία ἀνεκαινίσθη
ἱστορία εἰς αἰώνιον λαμπρὴν φήμην καὶ αἰδίων αὐτῶ | μνήμην ἐν
ἔτει τῷ χιλιοστῷ τε ἅμα ἑξακκοσιοστῷ τε καὶ τρίτῳ τῆς οἰκονο-
μίας | καὶ ἡμετέρας σωτηρίας.

112—*Εἰς τὴν βάσιν τῆς βαθμίδος τοῦ ἱεροῦ*

† ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΣΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ εἶναι ἔργον ἐξαισίας ξυλογλυπτικῆς
τέχνης.

113—*Ἐπὶ τῆς ὠραίας πύλης*

ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ 1803

114—*ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου*

† ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ | ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΑΧΟ-
ΜΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΤΟΥΣ ΖΡΚ (7120=1612)

115—*ὑπὸ δὲ τὴν ἀργυρένδρον εἰκόνα τοῦ Προδρόμου*

+ Αὕτη ἡ σεβασμιος εἰκὼν γέγονεν διὰ δαπάνης τῶν εὐσεβῶν τῶν ἐν
τῇ κώμῃ Βροντεῦ ταῖς τοῦ Προδρό | μου σου πρεσβείας Κύριε π[αρά
χρυσοχοῦ τεχνίτου] Χριστοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἔτος 1779.

116—*Ὡσαύτως ἀπεθανάσαμεν ἐν τῷ ναῷ δύο λαμπρὰς
μεγάλας εἰκόνας ΙC. ΧC. Ο ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΗΣ καὶ ΜΗΡ
ΘΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ, μετὰ μεγάλων κεφαλῶν, θανμάσια
καὶ σοβαρὰ ἔργα χρησιανικῆς τέχνης.*

117—*Ἐπὶ ἀργυρενδύτου εἰκόνας τῆς Ἐλεούσης*

Ἐργυρώθη ἡ παροῦσα | Παναγία Ἐλεοῦσα | ἀπὸ πλείστων βοήθειας |
οἰκετῶν τῆς Παναγίας | τῆς τὸν Κύριον Τεξίσσης | καὶ τῶν Σεραφεῖμ
Ἀνάσσης | τοὺς ὁποίους λυτρῶσάτω | ἅπαντας ἀπαλλάξάτω | ἐκ τοῦ

τόπου τῆς Δίσχυνης | τῆς κολάσεως ἐκείνης | παρὰ χρυσοχοῦ τεχνίτου Χρήστου τοῦ Ἰωαννίτου 1765.

118— Ἐπὶ πόλου ἀρχιερατικοῦ σάκκου

† ὁ παρὼν Σάκος σην τῷ ὤμωφορίῳ καὶ ἐπιτραχυλίῳ καὶ ἐπιγονα-
τίῳ ὑπάρχον τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Νικομηδείας (κυρίου) ;
Νεοφύτου καὶ ἀφιέρωσε ταῦτα ἐν τ[ῆ] Μονῇ τοῦ τιμίου Προδρόμου πλγ-
σίον Σέρρας.

119— Ἐπὶ ποιμαντικῆς ράβδου

† Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΒΑΚΤΗΡΙΑ ΓΓΕΝΕΤΩ ΠΑΡΑ ΤΟΥ
ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΚΙΡΑΣΑΝ (4) ΚΑΙ
ΕΠΡΟΣΗΛΩΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΗΜΙΟΝ ΠΡΟΔΡΟΜΟΝ
ΕΤΟΥΣ ΖΡΚΔ (7124=1816).

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3398.

120— Ἐπὶ λαβίδος

† Τὸ παρὸν λαβίδιον ἀφιέρωσεν ὁ Παπαδῆμος ἡς τὸ καθολικόν.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3395.

121— Ἐπὶ ἑξαπτερόγυ

ΖΡΒ [=7102 1594]

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3396—3397.

122— Ἐπὶ κιβωτίου θνυμάματος

† Γεγόνε διὰ χάριτι τούτου τὸ παρὼν κιβώτιον δι' ἐξόδου καὶ
τέχνης Δημητρίου Χατζὶ ἀφιέρθηκε τῇ ἁγίᾳ Μονῇ τοῦ Προδρόμου
ζρκ (7120=1812).

Ο	Μ
Ρ	Ε
Ο	ΝΙ
Σ	Κ
Τ	Ε
Ω	Ο

---

(4) Ρουμανικὸν ὄνομα.

123—*Ἐπὶ τιμίον Σταυροῦ*

Ἐκ παρὸν σταθρὸς αὐερόθεν παρὰ τοῦ ἄρχον Κηρήτηζ στογηο
καὶ ἐπροσηλόθη στον Κίμιου Πρὸδρόμου ἔτος ,ζρλ (7130=1622).

124—*Ἐπὶ τοῦ ὠρολογίου τῆς Μονῆς*

Τὸ λαμπρὸν τοῦτο Κωδωνοστάσιον | ἀνηγέρθη ἐκ βάρων ζήλω |
καὶ πάσι δαπάνι τοῦ εὐγενεστά | του Κυρίου Νικολάου Μιχαήλ | ἐκ
Σερρῶν συνεργεῖζ δὲ | τὸν πανοσιωτάτου χατίι Κιῶρ | Δανιήλ ἡγου-
μενεύοντος Κυρίου Θεοδοσίου | ἔστι δὲ παρὰ Κυρίῳ | εἰς αἰώνιον
Μνημόσυνον τοῦ εὐγενεστάτου αωμθ (1849).

125—*Εἰς τὸ μακροναρῖκι⁽¹⁾ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ὑπέρ-
θυρον ἐφ' ὑγροῖς.*

+ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ ἱερός Ἄρτηξ τῆς σεβασμίας καὶ βασιλι-
κῆς Μο | νῆς τοῦ τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου πρὸδρόμου καὶ βαπτι-
στοῦ Ἰωάννου δι' ἐ | ξόδου παντός τῶν τιμιωτατῶν καὶ εὐγενεστάτων
ἀμπατζήδων κυρίου | Γεωργίου Μαυρουδι Ζαγώρη Σαρακηνοῦ Πασχάλη
Ρούλιζου | Δημητρίου Μαυρουδι Κύρκου Θεοδώρου Δημητρίου καὶ
Χρήστου | ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σερρῶν
Κυρίου Δανιήλ ἡγουμενέοντος δὲ τ | [ου] πανοσιωτάτου Καθηγουμένου
Κύρου Γαλακτίου ἐπη ἔτους ζρλη' (7138=1630).

126—*Ἐπὶ δσπρακογεγραμμένης θύρας τοῦ μεσημβρινοῦ
παραρτήματος (=μακροναρῖκι) ἐπὶ τοῦ ἐνὸς φύλλου*

+ Ἐγένινεν ἡ παροῦσα πῆλι διε | ξόδου τοῦ τιμιωτάτου ἄρχωντος
Κυροῦ | Ἀγγελούδι καὶ ποτεκδίκου ἀρχιερατεύον | τος Κυροῦ
Τιμοθέου ἡγουμενεύον

ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου

τος Γαλακτίου Ἱερομονάχου χῆρ Κωνσταντί | νου τοῦ Τραπε-
ζονταίου ἐπὶ ἔτους Ἱζρκθ (7129=1621) Αὐγούστου κη.

Φωτογραφικὸν ἀπίτυπον ὑπ' ἀριθ. 3393.

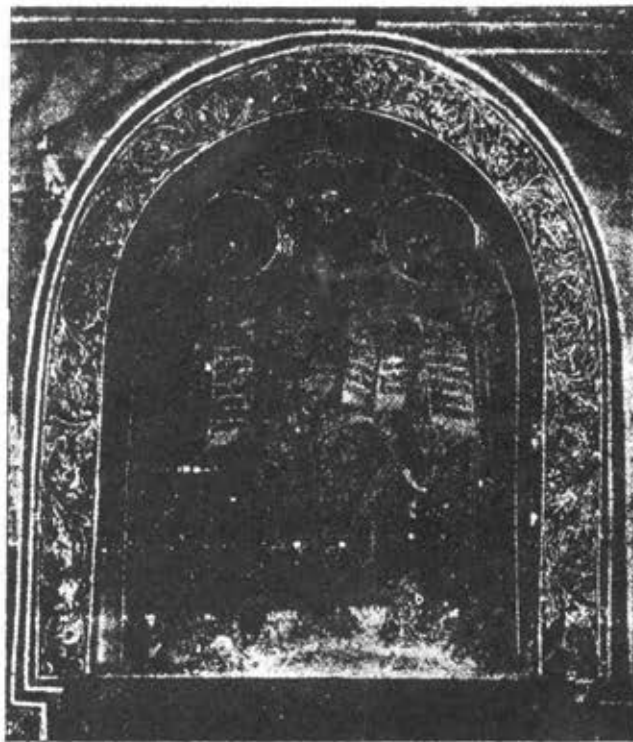
(¹) Οὕτως οἱ ἐκεῖ καλοῦσι τὴν εἰς τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ ναοῦ προσθήκην.

127— Ἐπὶ τὸ τρίμορφον τοῦ μεσημβρινοῦ παραστήματος
(εἰκὼν 7)

δέξεις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Ἀλεξίου.

128— Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ μὲν Ἰησοῦς λέγει: Ἐγὼ εἰμι τὸ
φῶς τοῦ κόσμου· ἡ Θεοτόκος· Δέξαι δέξιν ὁ δὲ Προδρόμος· Λόγος
μὲν αὐτός

Ἐκατέρωθεν τῆς εἰκόνος ταύτης εἰκονίζεται ὁ Πατριάρχης Γεν-
νάδιος ὁ Σχολάριος, κρατῶν τὴν Μονήν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀν-
δρόνικος ὁ Παλαιολόγος.

Εἰκὼν 7.

Τὸ ἱερὸν τρίμορφον ἐν τῷ μεσημβρινῷ παραστήματι τῆς
παρὰ τὰς Σέρρας Ἱ. Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

*Ανωθεν τούτων ἀναγινώσκομεν

129—ἐπὶ μὲν τοῦ Γενναδίου **130**—ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀνδρονίκου

Γεννάδιος Σχολάριος ὁ α' Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλω- σιν αὐτῆς ὁ ὑποστηρίξας τὰ προνόμια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας δι' αὐτο- κρατορικοῦ μπερατίου τοῦ κατακτητοῦ Σουλ- τὰν Μεχμέτ τοῦ β' καὶ ἐνταῦθα ἀποβιώσας	Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ γέρων ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων ὁ τὴν ἱεράν ταύτην Μοῆν με βα- σιλικὰ χρυσόβουλα προικίσας καὶ ἀνα- δειξας βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν
--	---

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῆς εἰκόνης Γενναδίου καὶ Ἀνδρονί-
κου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀριθ. 3394.

131—Ἐξω εἰς τὰ πεζούλια τῆς αὐλῆς ἐπὶ μαρμαρίνης πλα-
κῶς (μήκ. 1,40, πλ. 0,60)

† ΟΤΥΜΒΟΥΡΥΚΤΗΣΟΣΠΑΡΑΚΤΗΣΤΩΝΤΑΦΩΝ
ΩΛΙΓΡΕΜΙΨΑΥΕΜΟΥΤΗΣΣΜΙΚΡΑΣΛΙΘΟΥ
ΟΝΕΚΥΣΕΣΙΝΕΝΔΟΝΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
ΜΑΣΓΙΔΑΣΓΑΡΤΟΥΝΟΜΑΚΑΙΡΑΚΕΝΔΥΤΗΣ
ΟΣΚΑΙΒΙΟΝΩΚΙΣΕΜΕΜΨΕΩΣΔΙΧΑ
ΑΝΗΡΑΤΡΕΚΗΣΚΑΙΤΑΠΕΙΝΟΣΤΑΣΦΡΕΝΑΣ
ΑΝΔΡΩΝΑΛΙΤΡΩΝΕΚΦΥΓΩΝΣΥΝΕΔΡΙΑΣ
ΟΣΟΥΔΟΛΙΩΤΗΤΑΕΝΓΛΩΣΣΗΠΛΕΞΑΣ
ΕΥΚΑΤΑΝΥΚΤΟΣΚΑΙΜΑΚΡΑΝΟΡΓΗΣΠΑΣΗΣ
ΤΗΣΔΥΣΕΒΟΥΣΕΚΤΗΘΗΝΕΚΡΟΜΑΧΙΑΣ
ΜΗΣΥΝΤΡΙΒΗΣΚΕΡΑΜΕΜΕΕΣΚΑΚΙΑΣ
ΜΗΠΥΡΦΡΥΓΑΝΩΣΕΙΣΟΥΤΗΝΚΑ . . ΝΤΑ . .

ἦτοι

Ὁ τυμβορύκτης, ὁ σπαράκτης τῶν τάφων,
ὦ λιγρέ, μὴ ψαῦέ μου τῆς σμικρᾶς λίθου
Ὁ νέκυσ, ἐστὶν ἔνδον Ἀθανασίου,
Μασγιδᾶς γὰρ τοῦνομα καὶ ρακενδύτης,
ὅς καὶ βίον ᾤκησε μέμψεως δίχα,
ἀνὴρ ἀτρεχῆς καὶ ταπεινὸς τὰς φρένας,

ἀνδρῶν ἀλιτρῶν ἐκφυγῶν συνεδρίας
 ὅς οὐ δολιότητα ἐν γλώσση πλέξας
 εὐκατάνυκτος καὶ μακρὰν ὄργην πάσης
 τῆς δυσσεβοῦς ἔκστηθι νεκρομαχίας.
 μὴ συντριβῆς, κέραμε μεστὲ καχίας
 μὴ πῦρ φρυγανώση σου τὴν κί[ρα]ν τα[ύτην]

132 — Πρὸς δὲ ἀναγινώσκομεν.

‡ ΤΟΝΙ . . . ΔΑΝΤΟΙ
 ΟΙΚΟΝΑΡΕΤΩΝΜΕΓΑΝ
 ΟΙΚΟΣΒΡΑΧΥΣΕΚΡΥ
 ΨΕΤΥΜΒΟΣΕΝΘΑΔΕ
 ΠΛΗΝΔΙΚΑΝΕΝΤΟΣ
 ΩΣΘΑΝΩΝΔΟΚΗΠΕ
 ΤΡΑΣΤΑΙΣΑΡΕΤΑΙΣΖΗ
 ΚΑΙΤΑΦΗΣΕΞΩΠΙΣ
 . . . ΜΗΝΙ . . . ΡΙΩ (:)
 ΙΝΔ.Δ.ΕΤΟΥΣ,ΤΩΜΔ

ἦτοι

τὸν [Μασγιδῆν τὸν]
 οἶκον ἀρετῶν μέγαν
 οἶκος βραχὺς ἔκρυ
 ψε, τύμβος, ἐνθάδε
 πλὴν δίκαν ἐντὸς
 ὡς θανῶν δοκῆ πέ
 τρας ταῖς ἀρεταῖς ζῆ
 καὶ ταφῆ ἔξωπισ

θεν μηνί . . . ρίω Ἰνδ. δ'. ἔτους ςωμδ' (6844=1336).

Φωτογραφικὰ ἀπίκτυπα τῆς Μονῆς ἐπ' ἀριθ. 3390. 3391.

133 — Ἐπὶ τῆς ἐν τῇ αὐλῇ βρύσεως, ἄνω ταύτης

ΙC	ΧC
ΝΙ	ΚΑ

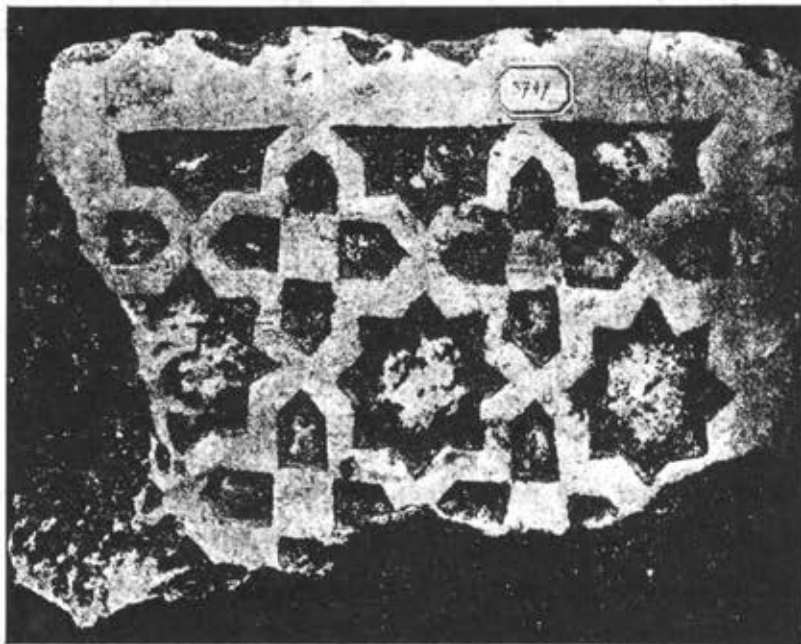
Ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου Κυροῦ Γρηγορίου Ἡγουμενεύοντος
 ἔτους ζργ (7103=1898).

134—Κάτω δὲ

1763 Μαΐου. Οὐκ ἴακῶδ' ἐγὼ πηγὴ τοῦ θείου δὲ Προδρόμου· τίς δὲ ὁ καλλωπίσας με καὶ καλὸς ὠραΐσας. κάλλιον παναληθῶς τὰ τοῦ Κόσμου Μάρκος ὑπῆρχε ὁμοίως καὶ δαπανήσας.

Ἀπὸ τῆς Μονῆς ταύτης μετεφέραμεν καὶ τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 3747 τεμάχιον μαρμαρίνης πλακός, ἐφ' ἧς λόγον ἄξιον τὸ ἐν αὐτῇ ἐπαλλάσσειν κόσμημα ἐκ Στανρῶν καὶ ἀστέρων. Αἱ ἐγγλυφαὶ ἦσαν πλήρεις κεχρωματισμένου ἐπιχρίσματος, δι' οὗ παρίσταντο ὠραῖον μαρμαροψηφοθέτημα (εἰκ. 8).

Εἰκὼν 8.

Πλάξ εὐρεθεῖσα ἐν τῇ Ἱ Μονῇ τοῦ Προδρόμου.

Παρεκκλήσιον τοῦ Προδρόμου. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προδρόμου, ἢ ἐκεῖ παράδοσις θεωρεῖ ἀρχαιότερον τοῦ Καθολικοῦ

135—Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου

+ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος οὗτος ναὸς τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προ [δρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου παντός τοῦ ἐντιμοτά | του ἀρχόντος Κυρίου Θωμᾶ τοῦ Κάλχου ἐν ἔτει ΖΜΓ (7045=1858) ἰνδ. η'.

136 — Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰσὶν αἱ εἰκόνες· ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ καὶ ΜΗΡ. ΘΕΟΥ. Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς ἐσπουδάσαμεν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον, οὗ φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 3399.

ΔΡΑΜΑ

Ἐν Δράμα, τῇ πατρίδι τοῦ ἱστορικοῦ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπανάστασιν Δράμαλη, ἐπεσκέφθημεν καὶ ἐσπουδάσαμεν τοὺς ἐκεῖ μετὰ πολλῆς τῆς σοφίας καὶ προσοχῆς συντηρουμένους δύο ἱεροὺς ναοὺς, τὸν τῆς Μητροπόλεως, τὸν καὶ μόνον ἐνοριακόν, καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ταξιάρχου.

Α'. — **Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.** Ναὸς τῆς Μητροπόλεως, μονόκογχος ἢ δὲ κόγχῃ πεντάπλευρος. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ εὔρηται ἀξιόλογον ἀναγεγλυμμένον κόσμημα ια'—ιβ' αἰῶνος.

137.— Ἐν τούτῳ ἡ ἐπιγραφή

1834

ΦΙΛΙΠΠΩΝ ΔΡΑΜΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΚΤΗΤΩΡ

138.— Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς νοτίου πλευρᾶς ὑπὸ στανρόν οὗ ἐκατέρωθεν δύο ταῶ, ἀνέγνωμεν τὸ ἔτος 1839

Ἐπὶ τῆς οὐδοῦ τῆς θύρας εὔρηται ἀναγεγλυμμένη σφίγξ, ἣτις ἤδη λίαν προσετριβή ὑπὸ τῶν πατημάτων. Ἐπὶ τοῦ κωδονοστασίου εὔρηται ἀναγεγλυμμένος ὁ Ἰησοῦς, ἔργον ἀμαθοῦς τέχνης.

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ΙC.ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΕΛΕΟΥCΑ

139. — Ὑπὸ ταύτην, ἐν ἣ τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου

1821 Νοεμβρίου 15 Διὰ σινδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου κύρ σπύρου, νηκολάου Σαψάκη σμυρνέου καὶ μάγειρας τοῦ ἁγίου Δράμας κυρίου Νικοδήμου.

140.— Ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου

1823 δὴ σινδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου κυρίω κύρ Δημαντῆ Μάντζου Φευρουαρίου 5.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι εἶδον τὴν χρῆσιν τοῦ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Εὐαγγελίων τῆς Μεγ. Πέμπτης Δωδεκαφώτου.

Ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς Ἁγίας Τραπέζης εὑρηται λατινικὴ ἐπιγραφή.

141.— Ἐπὶ διπτύχου 1865

Ἀντὶ ἀστερίσκου εἶδομεν, ὡς πολλαχοῦ τὴν χρῆσιν μεταλλίνου κολύμματος. Τὸ πρῶτον δ' ἐνταῦθα εἶδομεν τὴν χρῆσιν μανουαλίων μετ' ἄμμου πρὸς ἔνθεσιν τῶν κηρίων.

Ἐν τῷ ἱερῷ βήματι ἐπιμελῶς φυλάσσεται χειρόγραφος λειτουργία τοῦ 1736, ὕψ. 0,28 πλάτ. 0,20 πάχ. 0,02, διακρινομένη διὰ τὸν καλλιγραφικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

142.— Ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου ἀναγινώσκομεν

Ἐν ἔτει αὐτῷ μηνὶ Μαρτίῳ ἐρευνήσας κατέγραψα τὰ αἰδιμα ὀνόματα τῶν πρὸ ἡμῶν ἀρχιερατευσάντων ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ Δράμας, ἵνα προχείρως εὐρίσκοντες οἱ μεθ' ἡμῶν ἀρχιερατεύσοντες ἀδελφοί, εἰ βούλονται, μνημονεύεωσαν ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ὅπως ἀξιοθῶμεν τῶν ἴσων παρὰ τῶν μεταγενεστέρων. Ἐν ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρήσομεν ἀντιμετρηθήσεται ἡμῖν, κατὰ τὸν τοῦ κοινοῦ Δεσπότη καὶ Σωτῆρος λόγον ἐν Εὐαγγελίοις.

Κτήτωρ τῆς ἤδη σωζομένης ἱεραῖς ἐκκλησίας τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἢ πλησίον ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως οἰκία ἢ Μητρόπολις, ὑπάρχει ὁ μακάριος Φώτιος, μητροπολίτης Φιλίππων χρηματίσας, ὡς φαίνεται ὀπισθεν τῆς αὐτῆς ἱεραῖς ἐκκλησίας τὸ αἰοίδιμον αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον μετὰ κεράμων ἢ τούβλων, ὅπερ μνημονεύεσθαι διὰ παντὸς δίκαιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μόνη ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῶν εὐρισκομένων ἤδη ὀλίγον πολλῶν ἐν τῇ Δράμῃ.

Μεταξὺ πολλοῦ διαστήματος δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ διαδοχὴν ἀρχιερατευσάντων εἰ μὲν ἔκ τινων σκευῶν, ἅτινα ἀπικερθέντα παρ' αὐτῶν εἴτε τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ εἴτε τῇ Μητροπόλει, ἔφερον τὰ ὀνόματά αὐτῶν γεγραμμένα. ἅτινα εἰσὶ ὡς ἐφεξῆς ἐσημειώθησαν.

Ἐπεὶ ἀναπαύσεω,

Φωτίου. Ἀντωνίου. Σάβα. Παρθενίου. Ἰακώβου. Καλλινίκου. Γρηγορίου. Γερασίμου. Ἰωσήφ. Χρυσάνθου. Παρθενίου.

τῶν ἀρχιερέων.

ζῶντες: Παρθένιος. (μετετέθη εἰς Μέθυμναν). Νικόδημος. (μετετέθη εἰς

Προῦσαν) Διονύσιος. (μετετέθη εἰς Βέρροϊαν). Γερμανός ὁ ἀπὸ Βιδύνης. (μετετέθη. Δέρκων).

Νεόφυτος (μετετέθη εἰς Δέρκους). Ἀθανάσιος, (ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ) Μελέτιος (εἰς τοὺς Δυτικούς καταφυγών. τούπικλην ἀπόδραμος). Ἀγαθάγγελος (μετετέθη εἰς Ἑρεσον). Ἰωαννίκιος ὁ ἀπὸ Ἀγκύρας (ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα).

Γερμανός (ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα). Φιλόθεος (μετετέθη εἰς Ἰμβρον). Χρυσόστομος ὁ νῦν ταπεινός Μητροπολίτης 1902.

143.— Ἐπὶ τῆς δευτέρας σελίδος τοῦ ἐξωφύλλου

Ἐπιγραφή ἦν εὖρον γεγραμμένην ἐν μαρμάρῳ τῷ κάτωθεν τῆς σκάλας. ὁ δὴ μάρμαρον φαίνεται νὰ ἦτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, λίαν παλαιά. ἔχει δὲ οὕτως διὰ στίχων ἰαμβῶν.

Αὕτη χάρις πέρυκε κουροπαλάτη | Ἀλεξίου τε φημί τοῦ Μανιάκη,—
φέρει καὶ τῆς τῆς διὰ γραφῆς τὸν τύπον | Παναγία δέσποινα εἰς
σρίαν (=σωτηρίαν) | ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ἐπὶ ἔτους ΓΧνγ ἐπὶ τῆς βσι-
λείας Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, ὅπου ξυνάγονται ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον
ὅπου ἔχομεν ζτι (7310) ἦτοι ἀπὸ Χοῦ ,αωγ ἔτη ,χμζ (647) ἦτοι ἐξα-
κόστις τεσσαράκοντα ἐπτὰ ἔτη.

† ὁ Δράμας Ἰωσήρ

144.— Ἐν τέλει ἀναγινώσκωμεν (εἰκ. 9) ;

Ἐτελειώθη ἡ προῦσα δέλτος διὰ χειρὸς κάμοῦ ἐλαγίστου ἱερομονάχου
τάχα καὶ καλλιγράφου Λαυρεντίω ἔτους αψλς (1736) μηνὶ ἀπριλλίῳ
κέ' καὶ οἱ ἀναπτύσσοντες ταύτην εὐχέσθε με τῷ ταπεινῷ λέγοντες ὁ
Θεὸς ἐλεήσει τὸν γράψαντα καὶ ἔχοντα καὶ μὴ διὰ τὰ σφάλματα κατα-
ρᾶσθε δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν χεὶρ ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ ἢ γραφῇ
μένει μέχρι τερμάτων.

145.— Ὅπισθεν δὲ

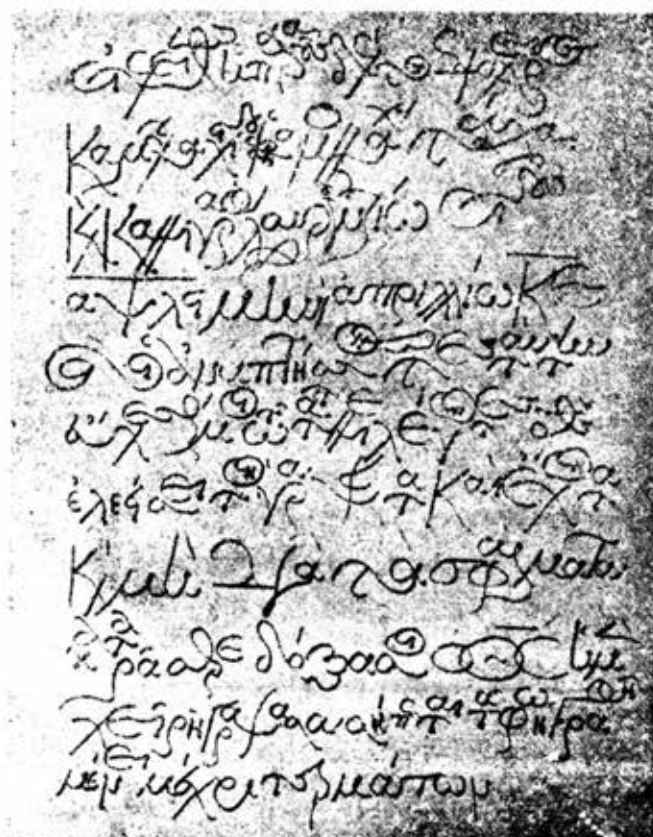
Ἡ παροῦσα θεία καὶ ἱερά λειτουργία, ὑπάρχει τῆς ἀγιωτάτης Μητρο-
πόλεως Φιλίππων καὶ Δράμας ἧτις ἐδωρήθη τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ παρὰ
τοῦ μακαρίτου Ἀλεξανδρῆ σκευοφύλακος καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες ταύτην
μνημονεύετε αὐτόν. ἐπειδὴ οὐ μόνον τοῦτο ἐδεδόκει τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ,
καὶ οἴκους καὶ ἄλλα ὑπάρχοντα αὐτοῦ : ὅστις δὲ τολμῆσει ἀποξενόσῃ
ταύτην, ἐκ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, εἴη τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος :

146.— *Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μητροπόλεως*

+	
ΝΑΟΥΜΗΠΑ	Ναούμη Πα
ΠΑΓΕΩΡΙΟΥ	παγεωρ(γ)ίου
ΗΓΙΟΣ ΚΑΣΤΟ	υἱὸς Καστο
ΡΙΑΝΟΣ	ριανός.
1808	1808

147.— *Ἐν τῇ αὐλῇ παρὰ τὴν πηγὴν, ὄπου δικέφαλος ἀετὸς*

Οἱ διψῶν κατεχόμενοι δεῦτε καὶ κορεσθῆτε | ὕδωρ γλυκὺ καλλιῤῥσον
ἴσως καὶ εὐφρανθῆτε | πηγὴν ἣν ὠκοδόμησεν Δράμας Μητροπολίτης | ἐπι-
στατήσας εἰς αὐτὴν ὡς ὄντως ἀρχιεπίτης | σπουδῆς καὶ ἐξόδων τοῦ αὐτοῦ
Κυρίου Νικοδήμου | ἅμα τῶν ἐπιτρόπων τε Ἀντωνίου τε καὶ Γεωρ-
γίου | εἰς ἔτος τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ σωτηρίου | δεκάτου καὶ ἑνάτου
τε ἀπὸ Χριστοῦ Κυρίου 1819 Μαρτίου 27.

Εἰκὼν 9.

Ἐκ τῆς χειρογράφου λειτουργίας τοῦ 1736 ἀποκειμένης
ἐν τῷ ἐν Δράμῃ Μητροπολιτικῷ ναφ.

148.—*Ἐξώθεν τοῦ οἴκου τοῦ Μητροπολίτου*

† ΑΝΕΚΑΙΝΗΣΘΗ Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥ
ΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΔΡΑΜ[ΑΣ]
ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΙΡΟΥ ΧΡΙΜΑΤΙ
ΣΑΝΤΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ, ΚΥΡΙΩ, ΠΑΡΘΕΝΙΩ ΚΑΙ ΕΞΟ
ΔΟΥ ΤΩΝ ΘΥΣΕΒΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑ
ΝΩΝ ΕΝ ΕΤΙ .ΑΨΚΑ' [1721] ΕΝ ΜΗΝΙ ΙΟΥΝΙΟΥ Δ'.

ΙΚΟΤΙ . . . . ΙΕ

† Ο ΔΡΑΜΑΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ

Β'. — **Παρεκκλήσιον τῶν Ταξιαρχῶν.** Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες ΙC. ΧC. (ἀπλῶς) καὶ ΜΗΡ. ΘΟΥ. Η ΟΔΗ ΓΗΤΡΙΑ εἰσὶν ἔργα συνήθους Βυζαντινῆς τέχνης τοῦ 1600--1700.

Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τούτῳ εὑρηται αἱ κάτω θύραι ὠραίας πύλης, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, ἣτις ὀρθία σεμνῶς παρίσταται κρατοῦσα ἀδράκτιον. Λόγον ἄξια ἔργα Χριστιανικῆς ἀγιογραφίας.

Τὰ διώστουλα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Δράμας εὑρηται ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν τοῦ ναΐδιου τούτου, ἔργα ι'.—ια' αἰῶνος· αὕτη δὲ ἡ πλάξ τῆς ἀγίας Τραπεζῆς εἶναι ἀνεστραμμένον θωράκιον ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν ἱερῶν διαστύλων τιθεμένων. Τὰ ἐπὶ τούτων ἀνάγλυφα κοσμήματα ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν κοσμημάτων ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης.

Γ'. — **Σχολεῖον.** Ἐν τῇ ἀλλῇ τοῦ Σχολείου εὑρηται μέγα τεμάχιον συντριμματος σαρκοφάγου (2,10 × 0,80), φέρον λατινικὴν ἐπιγραφὴν ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Τινὲς τῶν ἐν Δράμα ἐπιγραφῶν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐπιθεωρήσει τοῦ Νεολόγου 1891 ἀριθ. 41, ἐνθα δημοσιεύεται καὶ ἡ ἐν τῷ χειρογράφῳ κώδικι τῆς λειτουργίας ἀναφερομένη ἐπιγραφὴ: Αὕτη χάρις πέφυκε Κουροπαλάτη, ἣν ὁμως ἡμεῖς οὐκ εἶδομεν· ἐξ ἐπιστολῆς δὲ (2 Μαρτίου 1905) τοῦ φιλομούσου ἐταίρου τῆς ἡμετέρας Χριστ. Ἀρχαιολογ. Ἐταιρείας Ἀρχιδιακόνου Δράμας κ. Θεμιστοκλέους, πληροφοροῦμεθα ὅτι αὕτη φυλάσσεται ἐπιμελῶς ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ Δράμας.